

Ljudski tednik

izhaja vsak petek
Uredništvo in uprava
Trst, Via Carducci 6

Leto I, števil. 12

Trst 12. aprila 1946

Cena 5.-lir

Italija je uničila naše zadrugišništvo

Primerno se mi zdi, da o priliki razmotrivanj gospodarskih vprašanj obdelamo tudi vprašanje uničenja ogromnega dela našega zadrugišništva, uničenja, ki ga je fašistična Italija načrtno izvedla. Ker nimam pri rokah točnih podatkov o tržaški zadrugišni zvezi, se bo moje izvajanje nanašalo v glavnem na Zadružno zvezo v Gorici in na njene članice. Prav bi bilo, da bi kdo isto objavil o Zadruški zvezi v Trstu.

Zadružno gibanje se je pri nas začelo v zadnjih dveh desetletjih prejšnjega stoletja. V začetku so se ustanovljale skoraj izključno denarne zadruge, z namenom, da nudijo priliko naložbi prihrankov in po drugi strani kmetu in obrtniku cenen kredit. Kasneje se je zadrugišno gibanje razvilo tudi na druge gospodarske panoge, ustanovljale so se kmetijske, konsumne, mlekarke in industrijske zadruge. Posebno živahnost je doseglo zadrugišno gibanje v desetletju 1900—1910 ter takoj v prvih letih po vojni 1914—1918. Požrtvovalnosti zadrugišnikov, ki so se udeleževali iz golega idealizma in po večini brezplačno ustanovljali in vodili zadruge, se imamo zahvaliti, da se je zadrugišništvo pri nas razvilo na tako višino, da ga je smatrala fašistična Italija pri njenem raznarodovanju za nevarno.

O Zadruški zvezi v Trstu imam na razpolago sledeče podatke: Ta zveza je imela koncem leta 1922. včlanjenih 127 zadrug, in sicer: 85 denarnih, 32 konsumnih, 6 mlekarških, 1 vinorejsko, 2 stanovanjski, 1 mlinarsko. V teh zadrugah je bilo včlanjenih 47.000 zadrugišnikov.

Zadruška zveza v Gorici je imela v juliju 1926. včlanjenih 170 zadrug, in sicer: 70 denarnih, 45 mlekarških, 22 konsumnih, 6 vinarskih, 9 stavbenih in 18 drugih. V te zadruge je bilo včlanjenih okoli 49.000 zadrugišnikov.

Leta 1927. so se sestali fašistični tajniki na sestanek, ki se je vršil v Sežani pod vodstvom zloglasnega sovražnika našega naroda Grazioli-ja. Sklenili so in poslali Mussolinijevi kabinetni pisarni sledeči predlog: »V Julijski Benečiji obstojata dve aloglotski zadrugišni zvezi, ena v Trstu

druga v Gorici. V teh dveh zvezah je včlanjenih več sto zadrug in v teh zadrugah desetstisoči članov, tako, da je skoraj ni aloglotske družine, ki ne bi bila včlanjena v eni ali drugi zadrugi. V vodstvu obeh zadrugišnih zvez so nam nasprotni politične osebnosti, ki imajo potem zadrugi politični vpliv na prebivalstvo. Predlagamo, da se poskrbi za uničenje obeh zadrugišnih zvez in pri njih včlanjenih zadrug, ter da se aloglotsko kmečko prebivalstvo Julijske Benečije spravi v gospodarsko odvisnost italijanskih denarnih zavodov.«

Posledica predloga fašističnih tajnikov Julijske Krajine so se kmalu pokazale. Dne 19. januarja 1928. je prejela Zadruška zveza v Gorici prefekturni odlok, s katerim so bili razpuščeni načelstvo, nadzorstvo in občni zbor zveze. Na njih mesto je bil imenovan Licurgo Petrella kot komisar. Proti temu odluku goriškega prefekta so včlanjene zadruge takoj poslane brzojavni protest predsedniku vlade. Enak protest so včlanjene zadruge izročile dne 20. marca komisarju zveze samemu. V obeh protestih so zadruge, članice zveze, izjavile, da odklanjajo vsako odgovornost za nadaljno poslovanje zveze. Ti protesti so ostali brezuspešni.

Bilanca goriške Zadruške zveze dne 31. dec. 1927. t. j. 13 dni pred imenovanjem komisarja, je bila sledeča:

Aktiva	Lit. 5.727.187,22
Pasiva	„ 5.474.356,03
Rez. fond	Lit. 252.831,19

Poleg tega je imela Zadruška zveza L. 18.740.— deležev in na podlagi pravil L. 937.000.— jamstva članic zadrug in druge rezerve.

Kljub temu, da je Zveza v povojni dobi utrpela nad pol milijona lir izgube, pri zakasneli zamenjavi kron v lire in zaradi drugih povojnih neprilik, je to izgubo krila z rednim poslovanjem, ter še povečala rezervni fond tako, da jo je prefekturni komisar prevzel v dobrem aktivnem stanju.

Po slabih treh letih uprave pod fašističnim komisarjem, je ta predložil kr. civilnemu in kazenskem sodišču v Gorici predlog

za preventivno poravnavo z upniki, ter izkazal, da ima Zveza 3.055.496,25 lir IZGUBE; ponudil je zadrugam, ki so imele pri Zvezi naložbo 40% plačilo njih terjatev.

Prizadetim zadrugam, ki so imele pri Zvezi naložbe, ni ostalo drugega, nego da so na poravnavo pristale in tako izgubile ogromne vsote prihrankov naših zadrugišnikov.

Posledice poloma Zveze niso ostale. Mnogo prizadetih zadrug je moralo likvidirati. Oblasti so imenovala fašistične likvidatorje in komisarje, sledilo je izterjevanje dolžnikov zadrug samih, iztirjevanje jamstva. Stroški likvidatorjev in komisarjev so izgubo zadrug še večali. Sledili so stroški odvetnikov in dražb. Mnogo po-

sestnikov je prišlo na ta račun ob premoženje, nalašč za to ustanovljen »Ente di rinascita« je pa premoženja kupoval ter na nje naseljeval tujce.

Tako nam je fašistična Italija načrtno zrušila naše 40 letno delo na zadrugišnem polju ter s tem oškodovala naše narodno gospodarstvo. Tudi s tem je dokazala, da nismo zaželeni v mejah njene države.

Z dokončno osvoboditvijo Julijske Krajine in s priključitvijo k Jugoslaviji se bodo odprle naše mu zadrugištvu nove široke možnosti.

Za to imamo staro tradicijo, ki nam bo pomagala pri obnovi zadrugišništva, stebra našega bodočega gospodarskega življenja.

A. Vuk, Miren

Prebivalstvo Trsta nekdanj in danes

Problem državne pripadnosti Trsta je povzročal v preteklosti, kot še sedaj živahne in globoke razprave, kar je odraz posebnega položaja tega pomembnega središča, ki je doseglo takšno važnost v odnosih med obema državama. Trst, nekoč stara rimska kolonija z nekaj tisoč prebivalci, je postal gotška in bizantinska občina in kasneje cesarski fevd, podeljen škofom v baronstvo.

Trst stopi v XIII. stoletju v borbo z Benetkami, ki ga skušajo podjarmiti, ker vidijo v njem tekmeča svoji cvetoči trgovini. Razumljivo je tedaj, če Trst išče zaščito pri avstrijskih vojvodah, da bi ohranil kraško in kranjsko zaledje, ki ga pozneje razširi na vse dežele avstro-ogrskega cesarstva, zlasti k Mariji Tereziji, proglasi mesto za prsto luko. Posledica tega dejstva je bilo stano naraščanje blaginje in prebivalstva, ki se je od 7250 oseb (3865 Italijancev in 3387 Slovencev) glasom prvega ljudskega štetja v letu 1735. dvignilo na 28.000 ob koncu XVIII. stoletja, na 37 tisoč v prvem desetletju XIX. stoletja, na 45.000 v letu 1815 in na 80.000 v letu 1840. L. 1900 je štel prebivalstvo 176.000 oseb in leta 1910 242.000 oseb, od teh 118.959 Italijanov in 59.319 Slovencev; to so podatki uradnega ljudskega štetja, izvršenega po avstrijskem zakonu, katerega pomanjkljivosti bodo pozneje omenjene. Zaradi teh pomanjkljivosti se računa, da so Slovenci tedaj dosegali 80.000 oseb.

Jasno je, da ta zelo nagli porast prebivalstva v zadnjih dveh stoletjih nikakor ne predstavlja naravnega demografičnega porasta mestnega prebivalstva. Vzrok mu je iskati v novih ugodnih gospodarskih pogojih, nastalih s stalnim gospodarskim razvojem zaradi povezanosti mesta z njegovim zaledjem. Od tod izvira naraščajoča privlačnost mesta za podeželsko prebivalstvo slovenske okolice. Mesto mu je nudilo namreč nove možnosti dela in življenja. Do izvestne dobe se je vršila naravna asimilacija teh Slovencev, ki so se italijani-

zirali brez vsakega pritiska. Toda, ko se je v XIX. stoletju narodna zavest Slovencev prebudila, je njihova naravna asimilacija bolj in bolj upadala, tako da se prihajali številčno vedno bolj do izraza, in sicer tako v demografskem kot tudi v urbanističnem porastu. Zaradi tega so po podatkih zadnjega avstrijskega ljudskega štetja leta 1910 dosegli 59.319 oseb. To štetje je bilo izvedeno na podlagi izumetničenega pojma »občevalnega jezika«, da bi se zmanjšalo število narodne manjšine. V narodnostno mešanih krajih je narodnostna večina vodila operacije štetja. Zaradi tega je tudi to število brez dvoma manjše od resničnega števila. Po računih strokovnjakov bi se moralo število Slovanov v Trstu popraviti na 80.000.

Ljudsko štetje in volitve iz leta 1921, ko je italijanska uprava prvič zbrala to zadevne statistične podatke, nikakor ne morejo ovreči gornjih števil. Dokazano je, kako je italijanska država hotela zmanjšati število slovenskega prebivalstva in je zato že leta 1919 začela s premeščanjem javnih nameštencev (železničarjev, učiteljev, uradnikov itd.) v južne pokrajine države. To raznarodovalno početje je začela že takratna italijanska vlada, a fašizem ga je tako razvil, da je dosegel najbolj zatiralne in nečloveške oblike.

Zato se ne morejo smatrati za verodostojne statistični podatki ljudskega štetja in volitve leta 1921. Zlasti še, ker so se vršile pod pravi fašističnim terorjem. To trditev dovolj temeljito dokazujejo neustavna razdejavanja tiskarn, ljudskih domov, konsumnih, kreditnih in delavskih zadrug, prosvetnih organizacij in drugih podobnih ustanov tako italijanskih kot slovenskih, kakor tudi številni umori in teroristična dejanja sploh proti italijanskim in slovenskim antifašistom.

Preganjanja proti Slovincem so dosegla vrhunec v popolnem zatrtju vsakega njihovega narodnega in kulturnega življenja; prišlo je celo tako daleč, da se je prepovedala raba slovenskega materinega jezika v javnih in zasebnih šolah, v javnih lokalih in kjer koli drugod pod neprestano grožnjo zakonitih in terorističnih represalij.

Po neprekinjeni trdi borbi, ki je slovensko ljudstvo Trsta in Julijske Krajine stalo toliko krvi in trpljenja, po dolgi in krvavi osvobodilni vojni so Slovenci vendarle dosegli svobodo in pričakujejo sedaj svojo dokončno ureditev.

Kakor se je mogla spoštovana komisija na kraju samem prepričati, tvori slovensko ljudstvo, ki biva strnjeno okoli Trsta pa do severnih meja Julijske Krajine skoraj celokupno prebivalstvo vseh tržaških predmestij in manjšino v središču mesta samega.

Zaradi tega bi bilo zelo težko zarisati razmejitveno črto med italijanskim in slovenskim življenjem, in bi v tem primeru morala teči ta črta, žrtvujoč deloma prve deloma druge med predmestji Barkovlje.

(Nadaljevanje na 2. str.)

Nočemo, da se vrnejo časi, ko smo bili zatirani in izkoriščani. Hočemo Jugoslavijo.

O D T E D N A D O T E D N A

Pri nas ...

Komisija v Reziji in Benečiji

Pred svojim odhodom je komisija obiskala tudi naše najzgodnejše kraje, Benečijo in Rezijo. Prebivalstvo teh pokrajin, ki je sodelovalo v narodno-osvobodilni borbi in je ustanovilo svoje edince, je tudi ob prihodu komisije manifestiralo za priključitev teh krajev k Jugoslaviji. Toda odločen nastop ljudstva je imel za posledico še hujši teror karabinerjev in vojaštva proti ljudem, ki so se skupno s partizani borili proti fašizmu in ki se še danes borijo proti njegovim ostankom. Časopisi beležijo številne primere nasilja nad prebivalstvom, ki spominjajo na fašistične čase. Toda kljub temu verujejo Benečani trdno, da se bo v njihove vasi vrnila jugoslovanska armada in jih rešila Italije.

Intrige tržaške reakcije

Dne 10. aprila je pretekla prepoved odpuštev. Družba Jadranskih ladjedelnih (CRDA) napoveduje v doglednem času odpuš 7000 delavcev. V vseh tovarnah CRDA sestavljajo liste kandidatov za odpuš. Ravnateljstva se trudijo na vse kriplje, da pridejo na liste vsi najnaprednejši elementi iz delavskih vrst in oni, ki so se udeleževali delavskih demonstracij. Namen te igre je jasen: slabiti delavske vrste z zlorabljanjem gospodarske in socialne premoči; demoralizirati delavske vrste, podobno kakor v času fašizma, ko so jih prav tako odpuščali kot »soversive«.

Časopisi beležijo, da se na drugi strani nastavlja novo delavstvo iz Furlanije in drugih pokrajin Italije.

Svečanost pri Odradu JA

V vasi, kjer je štab Odrada JA za Slovensko Primorje, Trst in Istro je bila 6. aprila velika svečanost v zvezi z otvoritvijo oficirskega kluba in doma kulture. Svečanosti so se pričele z vojaško paradno pohodo, motoriziranih edince in tankov. Mimo tribune so stopali vojaki armade, ki je pred 11 meseci osvobodila Julijsko Krajino.

Po svečanosti, na kateri so podelili najboljšim borcem, oficirjem in podoficirjem odlikovanja, prvemu bataljonu, ki je zmagal v vojaškem tekmovanju pa zastavo, so predstavniki ljudskih oblasti in antifašističnih organizacij obiskali oficirski klub in Dom kulture.

Ljudstvo cone B je z antifašističnimi množicami Trsta

Dne 4. aprila so idrijske množice priredile velike manifestacije za priključitev Julijske Krajine in Trsta k Jugoslaviji in obsodile početje fašistov nad antifašističnim prebivalstvom v coni A. Z zborovanja so poslali pozdravne resolucije tržaškemu prebivalstvu in maršalu Titu.

V Jugoslaviji

Maršal Tito pri kolonistih v Bački

Po ravninah zahodne Bačke, ki so jih po vojni naselili kolonisti iz Like, Krajine in Črne gore, se je kot blisk razširila radostna novica, da je prišel med tamonje ljudstvo maršal Tito. Pregledal je vasi, ogledal si je delo na poljih, pogovarjal se je z ljudstvom.

»Zmagali smo v vojni«, je dejal maršal zbranim množicam, »zmagali bomo tudi v graditvi. Zgradili bomo boljše od tega, kar je bilo. Ob koncu vojne nismo imeli nič, a glejte, ni še minilo leto dni, kaj vse smo naredili. Vlaki drvijo po progah, zgradili smo ogromno delo; kdo ga je opravil? Ljudstvo, mladi tovaršiji in tovarišice, ker

Nadaljevanje s 1. strani

Rojan, Vrdela, Škorklja, Kolonkovec, Sv. Marija Magdalena, Škedenj in središče mesta, v katerem — poudarja se znova — živi znatna slovenska narodna manjšina.

Zaradi tega je treba glede reševanja tega vprašanja ugotoviti, da ni mogoče začrtati etniške razmejitvene črte, ki bi tekla ob robu mestnega središča in ki bi ga na ta način ločila od najbližjih predmestij. Niti ni mogoče, da bi ta črta tekla v izvestni razdalji od mesta in mu namčila tako znatno zaledje, a še vedno preveč omejeno za nujno potrebno svobodno gibanje, za njegovo redno oskrbovanje, kot tudi za prirodni razvoj njegove gospodarske dejavnosti (trgovske in industrijske).

je vedelo, da dela za sebe. V nobeni državi v Evropi, razen v Rusiji, ki so bile prizadete po Nemčiji, ni bilo takšnega napredka, kakor pri nas. Treba bo še mnogo dela. Zdaj vsakdo dela in delo bo rodilo sadove.

Slovenski in hrvaški kulturni delavci za Julijsko Krajino

V opernem gledališču v Ljubljani so se zbrali slovenski kulturni delavci, umetniki, znanstveniki, pisatelji, pesniki, igralci, da javno spregovorijo svojo besedo o Julijski Krajini.

Operno gledališče je bilo nabito polno, vsi so kot eden navdušeno vzklikali govornikom, Trstu, Primorski. Govorili so predstavniki slovenskega kulturnega življenja. Po govorih so zbrani slovenski kulturniki soglasno sprejeli resolucijo, v kateri obtožujejo vsa početja fašistov in profašistov, ki vršijo v coni A provokatorska dejanja, izpade in nasilja. V resoluciji se slovenski kulturni delavci obračajo na vse kulturne delavce sveta naj povzdignejo svoj glas in se v imenu svobode tudi oni postavijo v vrste borcev proti fašizmu. Po zborovanju so se po Ljubljani razšli sprejeli mladine, ki so z zastavami in zlikli demonstrirali proti nasilju v coni A, ter manifestirali solidarnost s tržaškimi antifašisti.

Tudi hrvaški umetniki so iz svojega zasedanja v Zagrebu poslali brzojavko medzavezniški komisiji, v kateri se zavzemajo za priključitev Julijske Krajine Jugoslaviji in protestirajo proti fašističnim metodam, ki se uporabljajo v coni A.

Proslava osvoboditve Sarajeva

Glavno mesto Bosne in Hercegovine je svečano proslavilo obletnico svoje osvoboditve. Na velikem mitingu so govorili predstavniki oblasti in množičnih organizacij. Predsednik vlade Bosne in Hercegovine je v svojem govoru poudaril naslednje:

»Na ta svečan dan izjavljamo, da se zavzema Bosna in Hercegovina kot en sam človek za pravične zahteve naše zvezne vlade in vseh jugoslovanskih narodov, da dobi naše ljudstvo v Istri in Slovenskem Primorju, Trstu, Gorici in Koroški samo eno, to je pravico, da se mu omogoči, da doseže svojo sveto pravico samoopredelitve, da lahko svobodno pove, kaj žele naši slovenski in hrvaški bratje, naši italijanski tovariši, protifašisti Trsta, Pulja in Gorice. Delavci italijanske narodnosti v Trstu, Pulji in Gorici vedo, kaj je fašizem in kaj je moral odgovorjati za svoje zločine ljudskemu sodišču.

V zvezi z zajetjem velikega zločinca in izdajalca Draže Mihajloviča dobiva notranje ministrstvo vlade FLRJ vsak dan neštete brzojavke od vseh strani države, v katerih ljudstvo izraža hvaležnost in veselje, da je bil zajet Mihajlovič, ki bo moral odgovorjati za svoje zločine ljudskemu sodišču.

Kakor je vest o aretaciji izdajalca vzbudila veselje med jugoslovanskim ljudstvom, tako je vzbudila preplah med jugoslovanskimi reakcionarji v emigraciji. Sedaj poskušajo vse, da bi rešili Dražo Mihajloviča, ki je središče vseh njihovih podlih intrig proti Jugoslaviji. Bivšemu jugoslovanskemu poslaniku v ZDA Konstantinu Fotiču je uspelo prepričati zunanjega ministra Združenih držav Amerike Byrnesa, da je poslal jugoslovanski vladi noto, v kateri predlaga da bi se na procesu proti Mihajloviču zaslišali ameriški oficirji, ki so bili v njegovem štabu.

Jugoslovanska vlada je na to noto odgovorila, da ne more ugoditi željam vlade ZDA, ker je samo vojaško sodišče, ki bo sodilo Dražo Mihajloviču, poklicano, da povabi za priče kogar hoče. V noti jugoslovanske vlade je poudarjena izdajalska vloga Draže Mihajloviča, ki se je že v avgustu 1941 sestal v oklopnem vlakcu s predstavniki nemškega poveljstva, da se pogovori o sodelovanju Nemcev in četnikov proti narodno-osvobodilnemu gibanju.

In drugje

Pariški »Humanite« o Trstu

List »Humanite« objavlja članek svojega dopisnika iz Trsta, v katerem pravi med drugim:

»Očitno je, da je v Trstu med fašizmom in demokracijo borba. Fašizem se v Trstu ponovno poraja v svoji slupenosti. Tisti,

ki brezkompromisno podpirajo reakcionarno težnjo po priključitvi Trsta k Italiji, morajo vedeti, da delajo s tem uslugo italijanskemu fašizmu in škodujejo razvoju demokracije. Italijanski narod lahko pride do koristi samo, če sprejme edino pravilno rešitev tega vprašanja, namreč da se vrne Trst Jugoslaviji. Na jugoslovanski strani ni sovraštva, temveč — kakor je dejal Tito v svojem zadnjem govoru — volja do bratstva in lojalnega sodelovanja. Francozi so se izjavili za demokracijo proti fašizmu — za vrnitev Trsta Jugoslaviji.

Konferenca zunanjih ministrov

Zunanji minister Združenih držav Amerike Byrnes je predlagal naj se 25. aprila sestane v Parizu konferenca sveta zunanjih ministrov Sovjetske zveze, Anglije, Francije in Amerike, ki bi mu poleg tega prisostvovali zunanji ministri držav, ki so zainteresirane na pripravljanju mirovnih pogodb za mirovno konferenco 1. maja.

Vlade velesil so ta predlog sprejele.

Sovjetsko-iranski sporazum

Dne 26. marca je Varnostni svet pričel s pretresanjem izjave iranske vlade glede zavlačevanja umika sovjetskih čet iz Irana. Predstavniki Sovjetske zveze, Gromiko, je pred Varnostnim svetom poudaril da je sporazumno z iransko vlado 24. marca pričel popoln umik sovjetskih čet, ki bo zaključen v 5 ali 6 tednih in da zaradi tega Varnostni svet nima vzroka za razpravljanje o iranskem vprašanju.

Značaj druge svetovne vojne

Sovjetski publicist Leontjev je napisal v moskovski »Pravdi« članek, v katerem pravi, da so ljudske množice vseh demokracijskih narodov takoj razumele, da ima druga svetovna vojna značaj borbe proti fašizmu, ki predstavlja zaradi svoje napadalne miselnosti smrtno nevarnost za vse narode. Toda nekateri reakcionarni krogi v zapadnih državah tega niso razumeli in še danes nočejo razumeti. Že pred vojno so hvalili hitlerjevo vlado, v kateri so videli »steber proti boljševizmu«. Znano je, da so za boljševizem označevali vsako gibanje ljudskih množic za svoje pravice. Stalno so upali, da bo fašizem napadel Sovjetsko zvezo. Ko pa je začel fašizem ogrožati njihovo lastno varnost, so morali hočeš nočeš poseči v vojno.

Med vojno pa so se obnašali tako, kakor da to ni borba proti fašizmu, ampak proti kateremukoli napadalcu. Niso se borili proti fašistični ideologiji.

Danes, ko je Nemčija poražena, še vedno podpirajo fašizem. Zato branijo Franco, Zato skušajo dokazati da protifašistična

Vendar varnostni svet ni soglašal s Sovjetsko vlado in je obdržal iransko vprašanje na dnevnem redu. Medtem so se sovjetsko-iranska pogajanja nadaljevala in je bil dosežen popoln sporazum v vseh vprašanjih.

Najvažnejše v sporazumu je točka o ustanovitvi skupne sovjetsko-iranske družbe za izkoriščanje petrolejskih vrelcev v severnem Iranu. V prvih 25 letih bo pripadalo 49% akcij Iranu in 51% Sovjetski zvezi. Nadaljnih 25 let pa bo imela vsaka pogodbenica 50% akcij. Iranska vlada se obveže, da ne bo dala v najem inozemskim družbam koncesije v severnem Iranu. Dalje bo iranska vlada izvedla socialne in druge reforme v Azerbejdžanu, da zadovolji zahtevam famošnjega ljudstva.

Sporazum, ki je bil dosežen med Moskvo in Teheranom dokazuje, da je res mogoče doseči najboljšo rezultate z neposrednimi pogovori med zainteresiranimi strankami. Poizkusi, da bi se Sovjetski zvezi in Iranu vsilila odločitev tretjih so žalostno propadli.

Tudi na Japonskem »volijo«

Dopisnik lista »Daily Mail« poroča, da se za volitve, ki se vršijo te dni na Japonskem, godijo velike zlorabe. Skoraj vsi kandidati, ki so namenjeni za japonski parlament javno kupujejo glasove z rižem. Samo inoviti kandidati si to lahko dovo-
lijo. Siromašni kandidati za prvi »svobodni« japonski parlament ne bodo mogli kupiti zadostne količine riža da bi postali popularni v predvolilni kampaniji. Naibogatejši kandidati pripadajo liberalni stranki, za njo pridejo konzervativci.

zveza Amerike, Anglije in Sovjetske zveze ni več potrebna.

Na drugi strani pa so danes ljudske množice — milijoni preprostih ljudi — ki so med vojno čutili potrebo, da gredo skupno v borbo, da bi se lahko uprle fašizmu, so vražniku vsega človeštva. Te množice čutijo tudi danes, da je treba za ohranitev miru obdržati koalicijo, ki je bila skovana v vojni.

Zaradi tega imamo v svetu dve struji. Prva hoče zavladati svetu s pomočjo diplomacije in sile (grožnje z atomsko bombo). Druga, demokratična, pa zahteva sodelovanje vseh miroljubnih narodov, malih in velikih, v interesu miru, varnosti in napredka. S to strujo je Sovjetska zveza, ki se je pred in med vojno pokazala kot odločen borec za mir in ki tudi danes vodi miroljubno politiko.

Ta struja bo zmagala, čeprav se pojavljajo v mednarodnih vprašanjih težave. Te težave bo mogoče premagati samo z mednarodnim sodelovanjem.

Indijsko vprašanje

Zaradi zadnjih dogodkov v Indiji (upor mornarjev in meščanov v Bombaju in Kalkuti) se je angleška vlada odločila, da po hiti z rešitvijo indijskega vprašanja. V Indijo je odšla misija treh ministrov, da skupno s podkraljem Indije vodi pogajanja z indijskimi predstavniki o bodočnosti dežele. Britanski tisk tolmači ta sklep kot nov dokaz dobre volje britanske vlade, da reši indijski problem.

Toda indijski krogi ne želijo samo dobre volje, ampak tudi dejstva. Predsednik indijskega Kongresa (najmočnejše stranke) Kalam Azad je izjavil, da bo Kongres začel odločilno borbo, če britanska vlada ne bo priznala Indiji popolne samouprave, ki je je obljubila med vojno.

Nehru eden med voditelji stranke, je izjavil v pogovoru z novinarji, da bo brez dvoma nastal ogrožen upor, če bo indijsko ljudstvo po pogajanjih z angleško misijo videlo, da ne priznavajo njegove neodvisnosti. Glede zahteve muslimanske stranke da se ustvari posebna indijska mohamedanska država, je Nehru izjavil, da morajo Indijci rešiti svoje notranje probleme sami, brez vmešavanja tretjih.

Ali bodo Angleži dali Indiji neodvisnost? »Daily Telegraph« in »Morning Post« se sprašujeta kako naj da Velika Britanija svobodo narodu 400 milijonov ljudi, ki se med seboj vojskujejo in ki jih loči kultura, vera in jezik.

Reakcija na Koroškem

Angleška vojaška uprava v Celovcu je razpustila Zvezo koroških partizanov. To je izzvalo veliko nezadovoljstvo v slovenskem delu Koroške in pri vseh iskrenih antifašistih. Razpustitev Zveze koroških partizanov pomeni največjo žalitev koroških borec, ki so se v najtežjih okoliščinah borili proti nemški vojski in kontrolirali velik del Koroške. S svojimi akcijami so že jeseni 1944. leta paralizirali velik del železniškega omrežja, v stalni borbi s 13. SS policijskim korpusom. V borbah s partizani so imeli Nemci velike izgube. Samo v dveh dneh je padlo v Črni nad 150 Nemcev. Koroški partizani so rešili življenje velikemu številu angleških pilotov, ki bi jih sicer ubili ti isti organi varnosti, ki danes pod angleško vojaško upravo delujejo proti koroškim Slovincem.

Koroška je danes zbirališče raznih protijugoslovanskih elementov. Demokratični tisk se sprašuje, koliko časa bo to še trajalo. Francoski list »Front national« piše: »Ali mar obstoja želja, da se iz francoske cone v Avstriji ustvari kraj za zbiranje vseh jugoslovanskih fašistov, ki še vedno kujejo zarote proti prijateljski in zavezniški vladi nove Jugoslavije? Na vsak način se zaradi gotovega milega postopanja številni četniki, ustaši in drugi izdajalci svoje dežele namočena prosto sprehajajo po Avstriji.

PRIMORSKE ZDRAHE

V Ljubljani igrajo v Narodnem gledališču Primorske zdrahe. Dne 21. marca so igrali to igro petindvajsetič. In gledališče je vedno polno. Od kod tak uspeh?

Primorske zdrahe so predelava Goldoni-jeve komedije Baruffe chiozzotte, napisane v beneškem narečju. Za slovensko predstavo je bilo treba presaditi dejanje, a presaditi tudi besedo. Prevod v knjižno slovenščino ne bi bil dal tistega, kar je nameraval avtor, ko je igro napisal v narečju, saj da je prav narečje delu poseben čar. V ljudski igri, ki naj posreduje kar se da neprisljano življenje in bitje preprostega človeka, bi učinkoval knjižni jezik precj togo. Ker je dejanje preneseno na našo morskobalo med slovenske ribiče, je tudi beseda prestavljena v dialekt, ki se govori med Trstom in Tržičem, a to je zahodni govor kraškega narečja. Težave, ki so jih imeli igralci s kraškim narečjem, niso bile majhne, a premagali so jih, s posebno ljubeznijo in vztrajnim delom. Igro je ponášil dr. Mirko Rupe!

Tudi za opremo se je scenograf ing. Bojan Stupica močno potrudil. Inscenacija je preprosta, a kljub temu živahna. Na odru gledaš pristne primorske hiše, naše morje, gledaš naše prelepe noše, tudi moške noše, ker se godi dejanje v starih časih, ko so se tudi moške in fantje oblačili po domače. Nekaj narodnih pesmi je uspelo harmoniziral Rado Simoniti.

O igri in igranju pa je težko pisati, to je treba videti. Tu je režiser ing. Bojan Stupica pokazal vse svoje odlike, iznajdljivosti in umetnost. Zlasti skupinske prizore je znal duhovito stopnjevati.

Najbolj pa je uspela igra zato, ker je tako neposredno prikazala Primorce, ker je Slovencem kakor pozdrav od sončnega morja, od slovenskega morja. Kako pazljivo sledi občinstvo mehki primorski govo-

rici, kako prisrčno se smeje, kako navdušeno ploska!

V neki kritiki stoji, da je »ta predstava vzor odrske dognanosti in smo je veseli prav od srca, še posebej pa tudi zato, ker vemo, koliko truda in napora so morali vložiti v delo avtor, režiser in igralci, da so ustvarili tako lepoto. V duhu se veselim z njimi, ko bodo želi naše in svoje zmago-slavje v našem Trstu.« Da bi se to kmalu zgodilo!

Vsebina Primorskih zdrah je na kratko tale:

V prvem dejanju gledamo dve skupini žensk (tu je Tona in Pepka, tam Vana, Urška in Terezka), ki pričakujejo ribiče in moše, brate, zaročence. Pa pride mimo prevoznik Tomaž Cavata s pridevkom Curlo in pokramlja najprej s to skupino, potem z ono. Pri srcu mu je še neoddana Terezka, a iz nagajivosti je bolj prijazen s Pepko, in tako nastane prepri med ženskami. Poleže se hitro, ker so se vrnili moške. Toda iskro prepri na pol hote, na pol nehote prene-sejo na moše in zdaj je Tomaž tisti, ki sko-raj okusi jezo razburjenih ribičev. Zablis-nejo se noži: hud je Tine, ki se ženi s Urško, še bolj pa Džovanin, ker se ženi s Pepko. Vpitje, razburjenje — pa se nič ne zgodi. Tomaž zaostri situacijo, ker jih gre tožiti na sodnijo, češ da so mu stregli po življenju.

V drugem dejanju morajo vsi na sodišče k zasliševanju. Sodni adjunkt ima precej težav z njimi (glej tu objavljeni prizor), pa je dober človek, saj je sam izšel iz ljudstva; zelo se trudi, da bi jih spravil.

V tretjem dejanju gre prepri naprej, celo stepejo se ženske. Po vedno novih zaplet-

ljajih naposled le uspe adjunkt, da jih pomiri. Trije mladi pari, petje in harmonika, srečen konec.

Za zgled prinašamo tu odlomek iz Primorskih zdrah. Seveda se preprosta govorica z navadnim tiskom dá izraziti le približno. Črka č pomeni polglasnik, ki je za kraško narečje tako značilen.)

Urška pri zasliševanju (II. dejanje, 13. prizor.)

Adjunkt: Stupte bliže, siedte sël!

Urška: Ja, gëspud, (Sede prostodušno)

Adjunkt (zase): A, ta tle je pej bolj sr-čna! (Glasno) Vaše jëmië?

Urška: Urška Črnigoj.

Adjunkt: Jën po domače?

Urška: Kôga — po domače?

Adjunkt: Imëste këšno posiebno jëmië?

Urška: Ma kašno jëmië čëste, dë bi še jëmiëla?

Adjunkt: Ka vëm në pravëju Pëliënta?

Urška: O, po pëvici jën poviën, lüstri-simo. Če ne bi bla në tën kraju, bi jën po-šteno rëzëšëla tistë njëh lësi.

Adjunkt: Dejte, dejte, ni triëba tëku rë-potat nu poskëkëvat, kë tle ni prostor zë takë komedijë! Uodguërte mi: vën je zna-no, zë kôga ste prëla sën?

Urška: Ne, gëspud.

Adjunkt: Si në muorëste misël?

Urška: Ne, gëspud.

Adjunkt: Ka në znaste nëč uod niekë bë-rüfë?

Urška: Znan jën në znan.

Adjunkt: Bën, dëjte mi pövēt, kër zna-ste!

Urška: Nej më spräšëju, bën žëj uodgo-värjëla.

Adjunkt (zase): Ta je ana uod tistëh, kë dieleju buogën sodnjikën sivu glavu. (Glasno) Poznaste Tomaža Cëvatu?

Urška: Ne, gëspud.

Adjunkt: Tomaža Curloa?

Urška: Ja, gëspud.

Adjunkt: Ven je znano, če mu je këšën kej tou?

Urška: Jest në muorën znan, ka lëdjë čëju.

Adjunkt (zase): Ta pej niëma glavë zë uoši. (Glasno) Ste vidla, če je šou këšën z uorüžëm pruti njëmu?

Urška: Ja, gëspud.

Adjunkt: Du je biu?

Urška: Së në spunëm.

Adjunkt: Pej če bi jest këšënga pöuou, ka së bi spunla?

Urška: Če povieju jëmiënë, bën uodgo-värjëla.

Adjunkt (zase): Prekliëta baba! Më če držat tle prou do večëra. (Glasno) Je biu tën Džovanin Zëfrančëk?

Urška: Ja, gëspud.

Adjunkt: Je biu parön Juože Krujola?

Urška: Ja, gëspud.

Adjunkt: Je biu Tine Mëkërun?

Urška: Ja, gëspud.

Adjunkt: Ben, tëku je prou, gospodičn-Pëliënta.

Urška: Nej mi nu povieju, ka niëmëju uoni iëmëna?

Adjunkt (piše): Gienjëjte nu, ni triëba blëbëtat!

Urška: Prou, Ga jën bën pej jest prë-kënla: G.spud adjunkt Mortadela!

Adjunkt: Sakrabort! Zdej pej... (Se pre-maga.) Ka je Curlo lüčou kamnje?

Urška: Ja, gëspud, lüčou je je. (Zase), Magari, dë bi biu këšënga zëšölu u touju cüku!

Adjunkt: Kë pravëste?

Urška: A nëč, nëč Gouorin sëma sabu. Ka še gouort në smien?

Adjunkt: Zë kôga je prëlo do tistë bë-rüfë?

Urška: Ma këku bi mogla jest tu znät?

Adjunkt: Zdej mi bu pej hmalü zëdosti. Ka vën ni nëč znano, dë je biu Džovanin je-zën në Curloa?

Urška: O ja, gëspud, jiezën, pej še kë-ku — zëštran Këkuškë, Pepke Këkuškë.

Adjunkt: Znaste, dë je Džovanin pëstu Pepku?

Urška: Ja, gëspud čüla sën praut, dë ju je pëstu.

Adjunkt: Tëku, zdej ste uodpraula. Še tu: krko liet imëste?

Urška: Etüdi lietë bi tieli znan?

Adjunkt: Ja gospodična, tüdi ljetë.

Urška: Nu jëh muorëju zëpisat?

Adjunkt: Jëh muorën zëpisat.

Urška: Ben, nej zapišëju... dëvëtnajst.

Adjunkt: (piše): Prsiežte, dë ste gouori-la rësnicu!

Urška: Dë muorën prsieč?

Adjunkt: Prsiežte, dë ste gouorila rësnicu!

Urška: Jën bën poviëla: če prou muoren prsieč, jëh imën u rësnici štieri nu dvajsti.

Adjunkt (se smeje): Ma këdu vën prave, dë prsiežte zë lietë! Së anë takë prsiegë vën žienskën člouk nënkä në muore ukazat. Jest ven pravën, dë prsiežte zë tisto, kë ste poviëla uod berüfë — dë je tisto ries.

Urška: Oh, gëspud, ja, ja, prsiežën!

Še nekaj o „kulturi“

V zadnji številki smo objavili članek o tem, kako tržaška gospoda dokazuje svojo kulturo pri manifestacijah tržaškega ljudstva. Goriški tednik »IL LUNEDI« pa dodaja v številki z dne 8. marca še nekaj, kar spada v naš članek. Prinašamo v to-nem prevodu odstavke, ki pripoveduje, kako je skupina šovinistov pričakala našo povorko na trgu Borze.

»Obrazi ljudi, ki so stali v špalirju — najlepših ljudi Trsta: moč, žena in mladine — so bili spateni od krčevitega smeha. Težki gospodje (pesanti signori) so se na-lezli splošnega veselja in so ob zvoku va-ških godb, ki so korakale mimo, začeli ple-sati čudne kmečke plese. Ljubke gospodič-ne so se vrtele v krogu z rokami v bokih kakor na kmečkih veseliceh. Ko so nosili mimo neko sliko, so nekateri iz špalirja pozdravljali v posmeh s stegneno roko, drugi pa so celo poklekali in si trkali na prsa.«

Zahvaljujemo se tedniku »Il Lunedì« za nov doprinos h kulturni sliki tržaških šovinistov.

Začarana vasica - partizanska bolnica

Največje tajne, po partizansko bi rekel konspiracije, so bile naše partizanske bol-nice. Za njihovo lego je vedel le maloka-teri partizan. Na Primorskem smo imeli dve taki stalni partizanski bolnici: Pavlo in Franjo. Ime sta dobili po zdravnicah, ki sta vodili obe bolnici.

V bližini Cerkna pod krvavim velikanom Poreznom, poškopljenim z našo krvjo, je anogo deročih potokov, ki so izjedli prst in se globoko zarili v notranjost zemlje. Vsak prebivalec cerkljanske okolice, vsak partizan je vedel, da se nekje tam v okolici nahaja partizanska bolnica. Ali »konspi-racija« ne bi bila konspirativna in ne bi ta bolnica prestala vseh hajk od leta 1943 do leta 1945, ako ne bi samo nekateri ve-deli za pot, za skriven dohod s krvavimi žulji zgrajene vasice iz lesa — partizanske bolnice.

Niti komandanti brigad niti kdo drugi ni prodril v to tajnost, puščali so ranjence na javki, od koder so jih ponoči odnašali in z njimi takorekoč izginjali s sveta. Pre-vidnost je segla tako daleč, da so vsem bolnikom, ko so jih prinašali v bolnico in ko so iz nje odhajali, zavezali oči, da bi v temni noči ne prepoznali kraja.

Izmed redkih je tudi mene doletela čast, da sem bil izbran in povabljen, da pripe-

ljem v ta skrivni kotic del igralske sku-pine IX. Korpuse, da za božič leta 1944 razveselim naše tovariše — bolnike, ra-njence s pesmijo in godbo. Šefinja bolnice tcv. poručnik Franja nas je sama pričakala na javki. Bilo je to krasnega zimskega popoldneva. Napotili smo se izjemoma z nezavezanimi očmi po stezici navzgor, za-vili čez potok, nadaljevali pot v potoku (dobro da smo imeli vsi partizanske skor-nje) nato spet v hrib, pa spet po vodi, vedno više, vedno globlje po globeli izli-zani po hudourniku, nato preko zasilno po-stavljenega mostička, kjer nas je nenado-ma zaustavila straža. Ko je prepoznala to-varišico Franjo, je umaknila puško in na-potili smo se po naporni poti pod previs-nimi skalami ob šumenju hudournika do ogromne skale, kjer smo obstali. Očem se je nudil neverjeten prizor: pod ogromno pre-visno skalo, do štirideset metrov visoko, je stala vasica šestih barak; strehe so bile skrbno pokrite s smrečjem, na sredini majhno dvorišče, vodomet, tla, posuta z drobnim peskom, preko hudournika mo-stički, z eno besedo začaran svet. Pogledal sem navzgor in videl le m... nošček neba. Kar nekam tesno mi je bilo pri srcu. Odpravili smo se dalje, tovarišica nas je vodila od barake do barake. V prvi je stala

operacijska miza, v drugi so ležali lažji bolniki, v tretji težji bolniki, naslednje so bile določene za jedilnico, skladišče, pisar-no itd. V vsaki sobici elektrika, vsak kotiček izrabljen do zadnjega. Povsod čistoča, red in snaga.

Zgradili so si lastno električno centralo, bili popolnoma neodvisni od zunaj, imeli bunkerje in strojniška gnezda za obrambo postojanke. Mnogokrat so bili odrežani od zunanjega sveta cele tedne, a življenje je potekalo redno dalje. Taka je bila trdnjava Franja, kamor ni stopila izdajalska noga niti pruski škorenj in zdržala je do osvo-boditve.

Kitarist tov. Levček je napel strune, har-monikaš Joško si je nadel harmoniko, saksofonist Ganjo je vzel ustnik iz sakso-fona in uredili so partizansko pesem. Za-čarano kraljestvo se je zbudilo. Lažji bol-niki so prišli v haljah, strežniki so poma-gali težjim, da so se oprli na komolce, vsi so bili iznenadeni. Šli smo od sobe do sobe, prepevali, recitirali in igrali. Znanci iz brigad so nas pozdravljali začudenó: »Tudi ti si tukaj?« — »Tudi.« — »Kje si bil ranjen?« — »Pri Železnikih!« — »In ti?« — »Na Trnovem.« — »In ti, tovarišica?« — »Na Lokvah« itd. Peli smo jim in si drug drugemu želeli skorajšnjega svidenja spet v brigadah. Vmes so bili tudi Itali-jani iz tržaške brigade. Dobro so se poču-tili ob negi zdravnikov in strežnikov. Hra-

na je bila v bolnici obilna, ker prva skrb so bile bolnice.

Pod večer, ko smo se poslavljali, nas skoro niso pustili stran. Zahvaljevali so se vsi vprek ter nas vabili, naj še pridemo, pa kmalu, ker sicer njih ne bo več tukaj. Obljubili smo in obljubljali, da jih ne bo-mo pozabili.

Praden smo zavili okoli velike skale pro-ti izhodu kotline, sem se še enkrat ozrl na začarano vasico. Nešteto rok nam je ma-nalo v pozdrav. Prišle so mi solze v oči! Toliko mladih življenj pohabljenih toliko invalidov, največ po krivdi tistih izdajal-cev — Slovencev, ki so se vdinjali okupa-torju in za judežve groše izdajali svoje rodne brate.

Spet smo bili na glavni cesti, ni nam bilo do smeha, meni in vsakemu od nas se je zdelo, da je sanjal. Znova smo se ozirali proti hribu, proti Poreznu. Videti ni bilo nič in tako sem skoro bil prepričan, da sem sanjal. Samo spomini na toliko nesreče, na toliko krepkih fantov in deklet so me navdajali z mislijo, da je vse to res.

Pripominjam, da bi ta bolnica sedaj po končani moriji morala postati partizanski muzej. Vsak turist, vsak zaveden Slovenec, ki bo slučajno ali namerno prišel v ta kraj, v okolico Cerkna, naj si ogleda to čarobno vasico — partizansko bolnico Fra-njo.

Danilo Turk — Joco.

Milko Bambič

Nekaj o Jakopiču

Ko sem ga poslednjič srečal, se je majal vzdolž emonskega obzidja kakor plamenček ugašujoče lučke: veliki kres slovenske umetnosti je dogoreval. Šel je pogledat, je dejal, na rob Mirja, da se še enkrat nauži lepote Ljubljanskega barja, da vidi svoje vrbe, polja in gozdni Krim, tako priljubljeno snov svojih slik. Pospremil sem ga do doma in grenko mi je bilo pri duši, ko nisem mogel najti primerne besede resnične tolažbe. Še dolgo sva se pogovarjala v obokani mračni veži starinske hiše, toda ves čas se nisem mogel znebiti mrzlega občutka, da se po temnih vlažnih kotih potuhnjeno potika smrt, ki bo planila na tega strtega veličastnega starca čim bo izrečena poslednja poslovilna beseda. Pripovedoval je mnogo, četudi je težko dihal, in to prelivam v svoji preteklosti. Kakor da bi se hotel opravičevati pred nevidnim sodnikom, se je skromno obtoževal da ni izpolnil niti polovice svojega življenjskega načrta. Ugovarjal sem mu, češ da se ljudje kljub težkim časom zelo zanimajo za njegove slike. Trpko se je nasmehnil, se zazrl sam vase, preden je zategnjeno odgovoril: »Da da, sedaj prihajajo ko mi je roka omainila: vse bi radi kupili! Toda ko sem bil mlad, tedaj jih ni bilo. Ne, ni jih bilo, tedaj ko smo se borili da utremo Slovence nove poti umetniškega dojenja».

Res je, tedaj in v prvem desetletju po 1900, se je borila skupina mladih slikarjev: Vesel Jakopič, Grohar in Jama, katerim so sledili še Zmitek, Strnen in pa Vavpotič, da bi uveljavili tudi med nami slikarski impresionizem, ki si je v Evropi po petdesetletnem boju končno pridobil vsesplošno priznanje. Nelahka naloga, kajti slovenska javnost, ki je bila do tedaj vajena gledati in ceniti le slike z natančno začrtano risbo in bolj topo usmerjeno barvo, se ni mogla docela znajti pred pestrimi, svetlobe prekipavajočimi slikami mladih impresionistov. Nelahka borba, ki je prerano tragično izčrpala silnega Groharja, da je umrl jetičen in zapuščen. Naravno je bilo, da so v tedaj njih provincialnih razmerah Ljubljane poznali le redki ljubitelji umetnosti bistvo impresionizma, ki tiči v podajanju okolja v jarki sončni luči, ki se odbija kot iskre od predmetov in s tem tako rekoč razkrajajo oziroma zamegljuje njih obrise. Za vse ostale pa je pomenil impresionizem gibanje v vprav nasprotno smer, v kateri je do tedaj hodilo slovensko slikarstvo, ki se je

življalo večinoma v cerkvenem podobarstvu.

Izredno delavni Jakopič ter njegovi sodobniki imajo nedvomno veliko zaslugo, če je dojemanje te umetnosti med nami doseglo tako hitro evropsko raven. On je bil, ki je z velikimi žrtvami, umevajoč njegovo važnost, dal sezidati prvi umetniški hram, Jakopičev paviljon, v katerem je slovenska slikarska umetnost dobila možnost dostojnega javnega nastopanja z nešteti slikarskimi razstavami vse do osvoboditve. Jakopičev paviljon je bila šola, kjer se je slovenska javnost prvič zavedla obstoja novega slikarskega gibanja in da nes že skoraj vsak povprečno izobražen Slovenec pravilno dojema Jakopičevo umetnost. Ne išče v njegovih slikah fotografičnega posnetka narave, ampak se popolnoma predaja opojnosti barvnih harmonij, ki se prelivajo v nešteti raznobarnih ploskvah, ki tvorijo sliko, kot slap drznih potez Jakopičevega čopiča, preko celega platna in zapuščajo v nas močan vtis, impresijo tega, kar je Jakopič videl in kot slikar hotel izraziti. Pravilno duševno reakcijo v Jakopičevi umetnosti je v marsičem oviral tisk. Zaman je najlepši opis najduhovitejša kritika; kdor ni videl resnične Jakopičeve slike, mu celo dobra barvna reprodukcija bore malo pove. Saj je isto kakor hoteti koncentrirati lepoto Beethovenove »Devete simfonije« v enominutno skladbo. Zavedati se moramo, da je bil Jakopiču glavni cilj barva, nikakor pa ne oblika podanih predmetov, ki je bila le slučajnostna in podrejena važnost.

Ako hočemo biti poštenj moramo priznati, da je vsak kvadratni decimeter dobre Jakopičeve slike, v barvnem oziru že slika zase. Jakopič je predvsem slikar barv slovenske pokrajine, našega neba, dreves in cvetlic. Manj je njegovih portretov. Ako pomislimo, da predstavlja portretiranje za slikarja ono umetnostno udejstvovanje, za katerega ima smisel večina ljudi, potem si lahko predstavljamo težko življenje prvih impresionistov, ki, zvesti svojemu cilju, niso hoteli slikati naročenih portretov s tisto ostrino, ki smo jo vajeni občudovati na portretih starih renesančnih mojstrov in ki je večini smrtnikov ideal portretiranja. Kljub temu pa Jakopičevi portreti ne zastajajo za podobnimi mojstrovini; ako jih gledaš iz pravilne razdalje, se zlijejo drzno nametane barvne lise v neverjetno prepričevalno resničnost, ki ustvarja videz pravega utripajočega življenja. Več je Ja-

kopičevih figurativnih kompozicij, tudi večjega formata, v katerih je pokazal svojo dovršenost, kakor n. pr. freske v veži mestne hiše na Jegličevi cesti v Ljubljani. Tedaj je, v zvezi s študijem in delom teh fresk, nastala tudi večina omenjenih slik, ki predstavljajo življenje našega preprostejšega človeka.

Jakopičeva genialna roka je omahnila, toda njegov lik je okamenel v mejnik slovenske umetnosti. Naloga novega rodu dati Jakopičevi umetnosti širšo, evropsko, vrednost. Bil je med redkimi slovenskimi umetniki, ki je vsaj na večer svojega plodovitega dne doživel priznanje in hvaležnost svojega naroda, članstvo Slovenske Akademije. Nemogoče je orisati v nekaj vrsticah človeka in delo take veličine, saj se še predobro spominjam tistih mnogih večerov, ko je Jakopič, pristopivši v pičlo skupino »Samorodnosti« pripovedoval pokojnemu I. Severju svoje spomine, ki so narasli v lep kup popisanih pol. Upajmo, da si bomo mogli iz teh podatkov nekoč zgraditi jasnejšo podobo o Jakopiču in njegovih sodobnikih ter ugotoviti pravilno vlogo in zasluge, ki so jih imeli za razvoj slovenske slikarske umetnosti.

Vaša KNJIŽNICA

Prežihov Voranc, Jamnica. Roman so-

seske. Založil Slovenski knjižni zavod. Prežihov Voranc, mojstrski oblikovalec življenja malih ljudi, ki so si v večni borbi z zemljo, z grabežljivimi bogataši in z vladajočo družbo krčili pot naprej, dokler niso spoznali, da revežu ni poti v svet, je v svojem romanu Jamnici osvetlil strunjenje koroških kmečkih množic z nove strani.

Leta 1941. napisani roman obravnava bitje in žitje koroške vasi Jamnice, kjer se srečujejo in prihajajo v konflikte gruntarji in bajtarji s kmečkimi težaki in drvarji, malomeščanstvo in industrijski proletarijat. Dejanje romana sega v prva leta po svetovni vojni 1914—1918. S prekrasnimi črtami riše Prežih nastanek kmečkega proletariata ter njegovo borbo proti mračnim silam, ki so mu preprečevale vsako svobodno gibanje.

V okviru kolektivne usode, boja za zemljo, za kruh in pravico pa je vpletel v dogajanje tudi podobe iz erotičnega življenja koroške vasi.

Prežihov Voranc, Od Kotelj do Belih vod. Črtice.

Pisatelj objavlja tu sedem sestavkov: Če Zila noj Drava nazaj potačo..., Od Mo-

kronoga do Pijave Gorice, Nebeški sejem, Gosposvetsko polje, Ob versajskih plotovih, Od Meže do Poljane, od Kotelj do Belih vod. — Z izjemo druge črtice »Od Mokronoga do Pijave gorice« so vse ostale odraz pisateljevega bivanja na Koroškem, iz njegove ožje domovine, in so po svoji slovenski označbi kulturno zgodovinsko, družabno gospodarski eseji in potopisi deloma avtobiografski spomini in vtisi nastali ob pisateljevem življenju po teh krajih v letih tik po prvi svetovni vojni ko je versajska pogodba potegnila »plot« med dotedaj združeno ozemlje in ločila gospodarsko in narodnostno stotoletja enotno ozemlje. Le v črtici »Od Mokronoga do Pijave gorice« je pisatelj posegel v drug svet, v dolensko stran. Ta svet, ki je v slovenskem slovstvu bogato zastopan, se pokaže pisatelju v polnoma novi luči. Pisatelj gleda namreč svet, zemljo in človeka na njej stvarno, sodobno, prav nič romantično sentimentalno in tako se gospodarsko družabna stran življenja dolenskega kmeta pokaže mnogo manj idealna kakor si jo predstavlja človek, ki jo pozna le iz knjig.

Knjiga je pisana v živahnem govoru, lepem jeziku, je zanimiva po vsebini in novem duhu, ki sta izraz sodobnega gledanja.

Koledar »Družbe sv. Mohorja« 1946

Naša najstarejša knjižna ustanova je razposlala med slovensko ljudstvo »Koledar za l. 1946« s prav pestro vrsto sestavkov sodobne vsebine. S tem nadaljuje ta častljiva ustanova svoje kulturno zgodovinsko poslanstvo med Slovenci, širi omiko in ljubezen do lepe knjige do zadnje vasi slovenske zemlje. Pri koledarju so sodelovali po večini že znani pisatelji, pesniki in strokovnjaki, ki stoje v ospredju slovenskega kulturnega in političnega življenja novega časa.

Takoj za koledarskim delom se vrste pomembni članki: »Družba sv. Mohorja oživljena«, v katerem se bralec na kratko seznani z »Družbo sv. Mohorja od ustanovitve 1852 do današnje zadruge z. o. j.«

Tone Fajfar objavlja »Osvobodilna fronta« — zgodovinski potek razvoja vsenarodne gibanja. — Prežihov Voranc, ki ga je Mohorjeva knjiga v mladih letih kot pastirja navdušila za pero — objavlja »Zivela ljudska republika«. Franc S. Finžgar: »Odsev ljubezni«. Janko Kotnik govori o »prostem kmetu« Dularju. Slede članki o folklorističnih običajih na Štajerskem, gospodarski članki o obnovi naših del, o živinoreji, gozdarstvu, javnem tožilstvu pri nas, zgodovinsko zemljepisni sestavki o naselitvi Slovencev, o Trstu in Koroški in vrsta drugih. Vmes se vrste pesni Ks. Meška, A. Remca, L. Staneka.

POSTANI CLAN RDEČEGA KRIŽA

Začetki prosvetnega dela na Primorskem

V Primorskem ljudstvu je bila želja po kulturnem izživljanju globoko vkoreninjena. Kulturne tradicije, ki so spremljale naš narod vse od njegove naselitve v 6. stoletju vso dobo njegovega razvoja, so začele dobivati po zlomu Metternichovega absolutizma naši miselnosti ustrežajoče oblike.

Od leta 1848. dalje so se po vsej Primorski zemlji ustanovljala prosvetna društva in čitalnice, ki so gojile narodno zavest z raznimi prireditvami in pripomogle h kulturni delavnosti ljudskih množic na Primorskem. Prvo slovensko prosvetno društvo na Slovenskem se je v dobi narodnega preporoda ustanovilo l. 1848. prav v Trstu, takoj za njim pa v Gorici »Slavjansko bralno društvo«.

»Slavjansko društvo« v Trstu, ki je imelo svoj sedež v Tergesteu II. nadstropje (sedanja borzna palača), je imelo poleg kulturnega tudi političen program: popolno enakopravnost slovenskega naroda v Avstriji, pravico do slovenske šole ter rabo slovenskega jezika v uradih. Društvo je bilo zelo delavno: dvakrat tedensko so se vršila predavanja, pisatelj Demetrij Bladisavjevič je predaval o istrskem jeziku in uprizarili so več uspešnih gledaliških predstav. Nekaj časa je bil predsednik društva pesnik Jovan Vesel-Košeski, ki pa je moral oditi kmalu iz Trsta, ker so mu tedanje avstrijske oblasti ovirale delo. Člani društva niso bili le Slovenci, marveč tudi Čehi, Srbi, Poljaki in vsi so živeli v bratškem sodelovanju; družila jih je enotna misel: borba za pravice slovanskih narodov.

V kratkem času si je pridobilo društvo

velik ugled ne samo v Trstu in Primorju, temveč tudi v ostalih slovenskih deželah.

PRVI SLOVENSKI CASOPIS

Ze leta 1849 je začelo izdajati »Slavjanski Rodoljube«, ki je bil prvi slovensko-hrvatski časopis. Urejeval ga je Cerer, ki je po odstopu Koseskega prevzel tudi predsedstvo društva. Temu sledi 1850 »Jadranski Slavjani«; prinašal je članke pedagoške zgodovinske, jezikovne vsebine, iz narodnega gospodarstva ter širil ideje narodnega preporoda; list je prinašal društvena poročila v slovensčini in hrvaščini in kmalu so ga začeli brati po vsej Sloveniji.

Zlasti pri Sv. Ivanu se je silno razmahnilo kulturno življenje; prirejali so številne koncerte, na katerih so nastopali razni domači in tuji imetniki. Tržaski Italijani, ki so se ljudeževati teh prireditev, so se silno čudili kulturnemu napredku Slovencev in začeli počasi uvidevati, da so Slovenci del močne slovanske skupine ter jih sprito njihovega dela začeli ceniti in spoštovati.

Kulturno delovanje Slovencev se je začelo utrjevati, toda cesar Franz Jožef I. je kot zakrknjen sovražnik slovanstva začel že v prvem razvoju slovenski narodni pokret, ki se je širil prav iz Trsta med ostale Slovence. Za časa Bachovega absolutizma je bilo delovanje »Slavjanskega društva« zadrženo, prav tako je bil 24. julija 1852 ukinjen »Jadranski Slavjan«. Če bi se v tem sinistru nadaljevalo z delom, bi gotovo postal Trst središče naše slovenske politike in kulture, tako pa je kulturno delovanje Slovencev za nekaj časa prenehalo.

(Nadaljevanje na 5. str.)

Pomlad

Na planinah

Spisal Hjoertur Halldorson

Povest iz Islandije

Dagur Brandson je stopal z dolgimi, težkimi koraki po mehkem mahu, ki se je raztezal tja do Karporške skale. Iskal je ovce, ki so jih pogrešili po zadnjem velikem odgonu s planin. Majhen, kosmat psiček je tekal poleg njega in užival zadovoljno vse divne vonje, ki si jih je privohal ob grmovju in ob holmih.

Bilo je desetič, da je šel Dagur na tako utrudljivo pot. Prvič se je bil prostovoljno javil, nato pa je postala že navada, da gre Dagur, čeprav bi se bili drugi za tako pot prav lepo zahvalili.

Dagurja so imeli radi njegove redkobe-sednosti za posebnega. Njegova mati je umrla, ko je bil star dve leti; občina se je zavzela zanj in od svojega štirinajstega leta je služil pri Torkilu na Holtu.

Dagur je imel psička zelo — zelo rad. Zato sta se oba veselila dolgega potovanja po hribih, kjer poveže velika samota in še krepkeje vezi njunega tovarštva.

Na vrhu Karsborga sta obstala. Gledala sta tja po deželi, ki se je razprostirala pred njima. Daleč tam na severu, od kodar sta prišla, se je videlo bleščeče morje, videli so se globoki, modri fjordi; proti vzhodu in zahodu so zapirale visoke gore vsak razgled, na jugu pa so se dvigali mrzli in nedostopni ledeniki visoko proti nebu. Jata snežnih jerebic je hitele gruleč proti dolini. Dagur je gledal za njimi in pripomnil:

»Hudo zimo bomo imeli, Lapi!«

Lapi je nekoliko pomigal s svojim kosmatim repom v znak, da je enaki misli. Navadno sta se v vsem popolnoma strinjala. Nenadoma je opazil Dagur tam prav doli na jugu nekaj belega. Zdelo se je, kakor da bi bile ovce.

Dagur je bil že dospel do tiste točke, do katere je navadno prihajal. Ze zarana se je bil odpravil z doma, toda sonce je že bilo na zahodni strani svoje poti. Če gre še naprej, se ne more vrniti pred nočjo; in ker se ovce v temi ne dajo voditi bi moral prenočiti pod milim nebom. Po kratkem posvetu z Lapijem sta sklenila, da izvršita dano jima nalogo. Ove nikakor ne smeta pustiti na cedilu, ko sta se bila vedela pravkar zedinila, da bo letos huda zima!

Dagur je skakal od holma na holm, s kamna na kamen. Pazil je edino le na noge. Treba priti čim globlje navzdol, preden se stemni. Tudi Lapi se je zavedal resnosti položaja, kajti nič več ni tekal, nič več ni vohal, stopal je z enakomernim korakom ob svojem tovarišu.

Nenadoma je začutil Dagur mrzlo sapo. Obrnil se je in z grozo opazil najhujšega sovražnika samotnih potnikov — meglo. Na videz mirno, toda z besnečo naglico se valj megla naprej, izleza svoje lakomne jezike po gorovju, da ga požre. Kmalu bo sta nebo in zemlja eno. Dagur ne vidi več niti dvajset korakov daleč.

Nepopisna groza se ga loti. Če bi videl vsaj Karsborg, potem se že znajde. Psiček ga gleda z vprašujočim, začudenim pogledom: ali ne moreta več naprej?

»Ne, psiček, sedaj gre za najino življenje. Čim prej se morava vrniti domov!«

Dagur hiti v smeri, kjer si misli, da je Karsborg in ki ga meni doseči v eni uri, če...

In ta »če« mu zledeni kri po žilah. Njegov misli se zapletajo, megla se polasta njegovih čutov, skrivnostno in grozljivo. Daljnji in nerazumljivi glasovi mu udarjajo na uho in njegovi lastni, zamolkli koraki se mu zde kot grmenje. Vse, kar pride v njegov vidik, zraste do nadnaravne velikosti. Kamni ob poti dobivajo čudne oblike, postajajo strašna bitja, skratki, pošasti, velikani. Psiček, ki teka pred njim, se mu zdi kot volk, in v prihodnjem trenutku mu le ta popolnoma izgine izpred oči.

Ko je Dagur že toliko časa hodil, da bi moral biti po lastnem preudarku že pri Karsborgu ali vsaj v njegovi bližini, se je znašel iznenada ob bregu jezera, iz katerega je prihajala reka, ki je Dagur prej nikdar ni videl.

Megla se počasi vlačila čez na rahlo vzvalovljeno, temnosivo površino. Valčki pljuskajo enolično in neprestano. Ne, tu ni življenja, tod ni še nikdar hodil. Dagur se de na kamen in si skuša urediti misli. Popolnoma se je stemnilo. Pes si otreša kaplje s kože, preteguje se in zeha, pohiti nekoliko v stran, leže na trebuh, položi glavo na prednji nogi in se zagleda v svojega gospodarja. Dagur izvleče iz torbe nekaj prigrizka. Oba jesta molče, počasi in vdano, z žalostno zavestjo, da je to njuna zadnja malica in s trdim spoznanjem, da se jima prav za prav nič več ne mudi.

»Poiščiva si ležišče,« da Dagur in vstane. Pes skoči nanj z veseljem lajanjem in mu liže roke. Odpravita se od tega mrkega jezera. Med skalami odkrije Dagur votlino, dovolj veliko, da se zavarujeta v njej zoper veter in dež. Počasi in počastno razgrinja megla svoje gnilvaško odejo čez temo. Lisica zavija nekje v daljavi.

Ob prvem, komaj opaznem svitu, zleze Dagur iz votline. Nobena sapa ne premakne megle, ki je postala še gostejša. Dagur se trudi, da bi zopet prišel do jezera, toda zgreši smer. Uro za uro stopa s psičkom ob strani, čez gričke in po mahu, preskakuje potoke in razpoke, vedno naprej, vedno le naprej. Proti večeru, ko pričinja lakota že holeti in ko Dagur čuti, kako mu polagoma pešajo moči, zapiha veter. Megla se razgiblje, redči se. Mrzel veter prihaja od ledenika; že je raztrgal vso meglo in Dagur zagleda ledenik v neposredni bližini, obžarjenega od sonca. Hodil je torej južno okoli ledenika in prišel v popolnoma tuj kraj. Ta zagotovitev potre moža, ki pade na tla. Psiček se, tresoč se od mraza, priplazi do gospodarja in mu liže ranjene noge. Vrniti se po isti poti med ledeniki? Ne, tega ne zmore Dagur! Raže naprej v sedanjí smeri! Stopi do reke, ki izvirá iz ledeniškega jezera in ki teče v dolgih ovinkih proti jugu. Ob njej pojde vedno navzdol, kajti le na ta način se umakne gorovju. Kmalu pride do potoka in najde nedaleč od mesta, kjer se ta izteka v linate vode glavne reke, prehod. Psička vzame

pod pazduho in brede preko ledenomrzle reke, ki mu sega do kolen in ki mu sproti mrtvi nogé. Sredi reke Dagur spodrsne, omahne in pade. V trenutku ga zagrnejo valovi. Toda kmalu je zopet na nogah in doseže breg. Psa pa je voda odnesla. Brezumen od obupa teče Dagur vzdolž reke. Kliče, vpije in poskuša vlti psičku s svojim glasom poguma in moči, da priplava do brega.

»Lep! Lep!« še odmeva njegov pojemajoči glas; nato pade Dagur nezavesten na tla.

Sigurdur iz Tunge se je odpravil z doma, da pogleda, kaj in kako je z njegovimi konji. Tu zagleda na tleh moža. Ubožec je zašel, si misli Sigurdur in dvigne nezavestnega tujca k sebi na konja.

Dagurja polože v sobi za goste na posteljo. V usta mu vlijejo toplega mleka. Sele drugi dan se Dagur zbudi in na kratko pove, kdo je; toži o bolečini v nogah, ki so precej zatekle.

»Gotovo si imel psa s seboj,« je dejal Sigurdur.

»Mrtev je!« odgovori Dagur in se obrne proti zidu.

Sigurdur pomenljivo pogleda svojo ženo.

Ko pride zdravnik hoče takoj odrezati levo nogo ker se boji, da se sicer prisadi; potem ne bi šlo več samo za nogo. Dagur se tega ustraši do smrti; drugo jutro bi rad vstal in odšel, da poišče Lepija. Tega pa ne pove zdravniku, prosi ga samo, naj mu pusti nogo. Zdravnik zmaže z glavo in pra-

Nadaljevanje s 4. strani

PRVA SLOVENSKA ČITALNICA

Kakor je Trst prednjačil že v dobi pred letom 1848 s številno založbo knjig, ki so se jih posluževali vsi Slovenci, s prvim prosvetnim društvom na Slovenskem, s prvim slovensko-hrvaškim časopisom, tako je bil zopet Trst prvi, gi se je zbudil 1860. leta k živahnemu narodnemu in kulturnemu življenju ter dajal zgled ostalim slovenskim mestom in vsem.

Ze 19. januarja 1861 se je ustanovila v Trstu prva slovenska čitalnica »Narodna čitalnica v Trstu«. Šele šest mesecev pozneje se je ustanovila čitalnica v Ljubljani, v Mariboru pa 4. septembra 1861. »Slovenska narodna čitalnica« je imela nad 230 članov, med katerimi je bilo nekaj Čehov, Poljakov in Srbov, ki so jih imenovali Ilire. Imela je dober pevski zbor, katerega je ustanovil Čeh Jan Lego, oče češko-slovenskega pobratimstva ter velik prijatelj slovenskega naroda. Čitalnica pa je imela tudi svojo knjižnico, tako da so imeli tržaški Slovenci na razpolago vso slovensko literaturo in se obenem seznanjali s pisatelji in pesniki tujih narodov. K velikemu uspehu tržaške čitalnice je zlasti pripomogel pisatelj Fran Cegnar; nekaj časa je bil tajnik čitalnice celo znani slovenski pisatelj Fran Levstik, ki je predvsem prišel v Trst z namenom, da bo urejeval nov literarno-znanstveni list, ki so ga namenili izdajati. Do izdaje lista ni prišlo. Zato se je tudi Fran Levstik vrnil v Ljubljano in postal sotrudnik Vilharjevega lista »Naprečje«.

V okviru čitalnice so prirejali različne »čestice«, t. j. predstave s petjem, godbo in govori, pri katerih je sodelovala mladina. Pomembno delo so odpravljala slovenska dekleta iz Trsta in okolice, ki so otele pozabljeno mnogo starih narodnih pesmi ter s petjem budile narodno zavest med ostalim ljudstvom. V tem času je bilo na Primorskem in v Trstu prav preprosto ljudstvo razširjevalec slovenske narodne tradicije, ki se je v veliki meri po njihovi zaslugi ohranila vse do današnjega dne.

Kmalu so se po vzgledu tržaške, začele ustanavljati čitalnice po vseh krajih Slovenskega Primorja. Tako se je ustanovila čitalnica v Gorici, Tolminu, Vipavi, v Bistrici, ki je bila zlasti pomembna zato, ker je pritegnila v svoj delokrog tudi Čiće, ki so se s tem povezali s kulturnim življenjem slovenskega ljudstva, katerega središče je nastajal vse bolj in bolj Trst. Tudi v Istri, kjer so bivali Slovenci, se je začelo razmišljati o zdaj ljudstvo narodno in politično prebujati. Prva čitalnica v Istri je bila ustanovljena v Istarskih 4. januarja 1869. Malo prej je bilo ustanovljeno v Kastvu »Liburniško društvo«, ki se je pozneje razvilo v delavno čitalnico; tudi v Dolini in Koperščini se je ustanovilo nekaj slovenskih čitalnic. To kulturno delo Istrljanov

vi, da mora v sosescini obiskati se bolnico, na kar se vrne, da se enkrat pregleda nogo.

Kmalu po zdravniškem odhodu se utihotapita v bližnjo sobo domača otroka, da si ogledata tujca. Meneč, da spi, pošepče deklica mlajšemu bratcu: »Snedel je svojega psa, zato mu za kazen odrežejo nogo.« Na te besede se mož na postelji dvigne in otroka prestrašena zbežita, ko zagledata njegov prepadli obraz. Dagurju pade glava v tresoce se mu roke; izbočeni hrbet mu pretresa ihtenje, ki mu jemlje zadnje moči. V tem pa nenadoma začuti, kako se ga je nekaj — usmiljena človeška roka? — nežno dotaknilo. Ko obrne obraz v tisto smer, spozna kakor skozi tenčico Lepija, ki se je dvignil na svojem ležišču, a je še preslab, da bi zacvilil ali celo skušal priti do postelje. Dagur ga s težavo dvigne in pritisne k sebi. »Sedaj mi zdravnik more odrezati nogo, ker ni treba, da te iščem« zašepče.

Lapi razume. Trudno glavico porine do bolne noge svojega tovariša in jo prične lizati. Slaboten je poskus, nič ko tolažba, brez najmanjše pomoči. Toda Dagurju nepopisno dobro de, počasi zopet leže. Z roko gladi psičko mrzli, mokri kožušček: »Tudi ti dobiš mleko, Lapi!«

Lapi se vedno bolj vživlja v svoje samaritanstvo in Dagur začuti, kako ga zaščemi v nogi, ki je toliko časa ni nič več čutil.

Ko se je zdravnik vrnil, je ves osupel opazoval prizor. Potisnil je psička v stran, znova potipal nogo in zamrmral začuden in zadovoljen:

»Mogoče je pa ne bo treba odrezati!«

je pripravilo pot političnemu gibanju, ki je dobilo pozneje izraza na taborih v Kubežu, Dolini, tako da so začeli Istrani že kmalu zahtevati enakopravnost in uveljavljanje pravičnih zahtev Slovencev v Istri. Italijanski tržaški časopisi so namreč prav takrat začeli veliko gonjo proti Slovincem v Istri in na vso moč hoteli dokazati, da je Istra italijanska in da v Istri ni slovanskega življa.

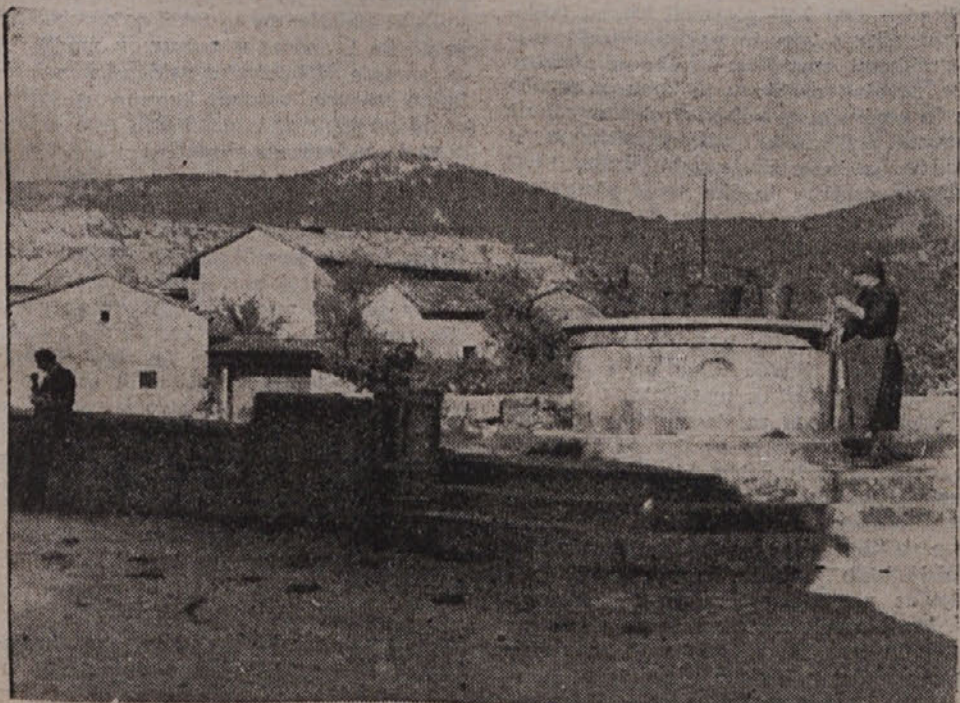
Da je v samem Trstu in po vsej Primorski začelo močno kulturno udejstvovanje, o tem nam pričajo številne kulturne prireditve. Zavest Slovencev pa se je dvignila zlasti še, ko so primorske oblasti 22. oktobra 1861 izdale edinstveni odlok, da se morajo s početkom tega šolskega leta razlagati v materinem jeziku vsi predmeti v ljudskih šolah, da se morajo izdajati spričevala in katalogi v jeziku otrok in celo petje se mora uriti v slovenskem jeziku, tako da so bile s tem letom v vsej tržaški okolici in predmestju Trsta ljudske šole čisto slovenske.

Vedno bolj pa se je čutila potreba po dobri slovenski knjigi in ljudstvo si je želelo domačih listov. Od leta 1865 je delovala v Trstu družba Svi Mohorja in Godina — Verdelski je začel izdajati »Istrskega Primorjana« katerega urednik in izdajatelj je bil pozneje Ivan Piano, učitelj iz tržaške okolice, ki ga je koncem leta 1868 preimenoval v »Primorca«. Ljudstvo je z veseljem seglo po domači slovenski besedi, zlasti še ker ni bilo na Slovenskem razen »Novice« časopisa, ki bi neizpolnjeval potrebe »Primorske«.

Med primorskimi ljudstvom, med slovenskimi tržačani se je vzbudila želja po kulturnem izživljanju, obenem z njo pa se je vse bolj gojila misel po politični osamosvojitvi. Nemške avstrijske oblasti so sicer na eni strani na videz podpirale kulturni razmah Slovencev, na drugi strani pa so z različnimi odloki in diplomami skušale ovirati in zavreti vse, kar je bilo slovenskega. Na vodilna mesta so pošiljale različne italijanske šoviniste de Pretis, Hinaldini, Pa-

lesini, ki so vse prej kot pomagali ljudstvu. Slovenski narod se je dobro zavedal tega sovražnega toka z Dunaja, zato se je bolj združeval in zavestno vodil boj zoper vse, kar je bilo tuje. Ljudstvo se je zbiralo na različnih taborih, ki se jih je predvsem na Primorskem ndeleževalo ljudstvo v velikem številu nad 8000 ljudi. Znani so tabori v Vipavi 1868, v Sempasu, Vižmarjih 1870, v Kubežu, Dolini itd. Na teh taborih so si Slovenci postavili svoj program: zedinjeno Slovenijo ter zblizanje z ostalimi južnoslovenskimi narodi.

Tako je koncem 19. stoletja dorasčal nov rod, ki se je razvijal v okolju, v katerem se je narod že predramil, kar se je lasno odražalo na celotnem kulturnem in političnem delu na Gorškem in v Trstu. S v

Na Krasu je vse v skladu z naravo. Tudi ljudje so kleni, kakor kamen, ki jih obdaja

G O S P O D A R S T V O

Prvomajsko tekmovanje v zadružništvu

Prvi maj prvi dan najlepšega meseca v letu, prvi maj, simbol delavske borbe, praznik in pregled dela. Kakor odene toplo pomladansko sonce v mesecu maju priroda v sveže zelenje in pestre barve raznih cvetov, tako prerodi duševno tudi človeka. Duh je bistrejši in smejejši, pogled jasnejši, izgled vesel in živ. Novi, sveži sokovi se pretakajo po vsej prirodi in nove, sveže sile delujejo k povzdigu in razvoju.

Prvi maj letos ne bo samo praznik, ampak bo tudi dan, ko se bodo po deželah svobodoljubnih narodov pregledovali in primerjali uspehi tekmovanj v raznih strokah in organizacijah ter se bodo nagrajevali najboljše in najbolj delavni tekmovalci.

Kakor vse druge panoge, tako si je tudi zadružništvo vzelo za nalogo prvomajsko tekmovanje.

Nameščenci in uradniki v zadrugah tekmujejo med seboj, kdo bo več napravil in bolje uredil svoje poslovanje, kdo si bo zbral boljši in uspešnejši način dela in organizacije istega.

Odbori so si vzeli nalogo, da svoje zadruge čim boljše organizirajo, da bo delova-

nje teh čim uspešnejše in da bodo člani dobivali blago po zmernejših cenah in boljše kakovosti. Člani bodo svoje pridelke laže in uspešneje ter po višjih cenah vnovčevali. Poleg tega so si odbori postavili za nalogo, odpraviti vsa nesoglasja med članstvom, odstraniti vse tisto iz poslovanja zadrug kar bi moglo vzbuditi nezaupanje članstva. Vzbuditi in poglobiti vero in zaupanje v zadružništvo in končno najti take smernice za svoje zadruge, ki jim bodo lale nov polet.

Naloga zadružnih aktivistov pri prvomajskem tekmovanju je, zbirati člane za pristop v zadruge, širiti zadružno misel in zadružno prosvetljenost ter s tem spremeniti člane v zadružnike, ali ustvarjati nove borce za razvoj in poglobitev zadružništva.

Prepričani smo, da se bo tudi zadružništvo izkazalo in da bodo tudi njegovi uspehi prvomajskega tekmovanja nadvse zadovoljivi; položili bodo temelj nadaljnjim tekmovanjem in udarniškim delu v zadrugah.

Poleg tega pa bo, kar je še najbolj važno, prvomajsko tekmovanje preizkušnja zadružnikov na tem polju.

S. Č.

Ovčjereja

Po nekaterih naših okrajih posebno v Istri, Čičariji in na Krasu upadajo kmetijski dohodki iz dneva v dan. Gozdovi so močno izčrpani. Prepričani smo, da poljedelstvo na Krasu ne bo hranilo celotnega ljudstva. Le sadjereja in trtoreja prinašata nekaj dohodkov ali to le v Primorju. Ljudstvo se z upravičeno skrbjo vprašuje, kje najti izhoda gospodarski krizi? Voja vihra je zadala hud udarec našemu kmetijstvu, ali za večino okrajev v Sloveniji leži rešitev v obnovi tistega, kar je bilo poškodovano, zanemarjeno ali uničeno. Teže je vprašanje gospodarskega podviga zgoraj omenjenih okrajev. Dosti se je razmišljalo o tem problemu in prišli so do zaključka, da nas bo rešilo gospodarskega poloma le pogozdovanje skrajno izčrpanih zemljišč in podvig živinoreje. Med živinorejskimi panogami narodnega gospodarstva bo prišla v poštev po nekaterih kraških okrajih v prvi vrsti — ovčjereja. Saj ne moremo n. pr. pričakovati, da nam bo v Istri in Čičariji prinesla burja dobro in rodovitno zemljo za razne agrarne kulture. Torej najslabša zemljišča in kamnite predele naše zemlje, nepristopne goveji živini, lahko izkoristimo z ovčjerejo.

Ovca daje človeku mleko, kožo, volno in gnoj; ga torej obuva, oblači in redi. Ovčji gnoj je posebno za hribovite predele naše zemlje in Krasa neprecenljive važnosti. Kar se tiče bogastva na hranilnih snoveh je ta gnoj najbolj cenjen med vsemi vrstami hlevskega gnoja. Biološke in fiziološke prednosti ovčjega gnoja so na splošno znane.

VOLNA IN MLEKO

Reja ovc z meso ni toliko donosna, v kolikor ne pride v poštev priložnostni ceneni in hitri način oskrbe kmečke družine z mesom. Važni proizvodi ovčjereje so pa: volna in mleko. Danes se uporablja pri nas volna naših ovc le pretežno v domači hišni industriji; višek proizvodnje pa se lahko odproda na domačem trgu. Strokovnjaki so izračunali, da je za kritje potreb po obleki potrebno za enega človeka letno 0.80 kg oprane volne. Če računamo, da daje po Sloveniji udomačena solčavsko-jezerska ovca letno okoli 1.20 kg oprane volne, vidimo, da bi za kritje samo domačih potreb moralo znašati število ovc v Sloveniji preko 1.000.000 glav. Nimamo danes točnih podatkov glede številčnega stanja ovc, ker je tudi ovčjereja bila močno prizadeta v zadnji vojni. Ali če jemljemo v poštev podatke iz leta 1936, po katerih znaša skupno število ovc v Sloveniji le 35.000 glav, je razvidno, da bomo morali ovčjereji v našem narodnem gospodarstvu obrniti vso pažnjo.

Krznova naših ovc se uporablja predvsem doma, koža pa za izdelavo usnja. Čreva ovc se uporabljajo v industriji klobas itd.

Ovčje mleko je zelo bogato na maščobi (7.6% masti) in kazeini (9%). Od 100 litrov mleka dobimo približno 18 kg sira, ki je zelo masten in hranilen ter cenjen doma na svetovnem trgu. (Znana sta Liptavski Brindsa-siri!)

Mlečnost naše istrske (čičke) ovce po odpustu jagnjeta traja približno 3—4 mesece. Normalna ovca dá dnevno pol litra mleka, torej 45—60 litrov mleka na leto. S pravilno selekcijo (izbero) plemenskih ovc in z izboljšanjem hrane lahko povzdignemo 100% količino mleka.

Volna pri ovcah je proizvod, ki ni odvisen samo od pasme, ampak tudi od klime, lastnosti zemljišča in načina prehrane. Fina volna je proizvod suhe in tople klime, medtem ko se v višinskih krajih proizvaja sozazerno groba volna. V Sloveniji so ovčerejski predeli predvsem v hribovitih predelih in zato ne moremo gojiti finorunih ovc. Izboljšanje kakovosti, kakor tudi količine volne in mleka, moramo pri nas v glavnem rešiti le po selekciji.

Osnovana bodo v ta namen večja središča, kjer bodo odgajali zahtevam ustrezajoč plemenski material. Zaradi načrtnosti v delu je potrebno, da se vsi ovčarji enega ali več okrajev združijo v ovčarske zadruge, ker edino tako bo mogoče delovanje in kontrola nad ovcami ter pravilna in odgovarjajoča razdelitev plemenskih ovnov in ovc iz rejskih središč.

IZBIRA PLEMENSKEGA MATERIALA

Važna je izbira plemenskega materiala, predvsem ovnov za razplod.

Ovce se ne smejo prepuščati pred 2 in pol leti starosti. Dobre plemenske ovce lahko uporabljamo za razplod do 9 let starosti, ovne pa do 7—8 let. Zdravemu in močnemu ovnu lahko dodelimo ne več kot 40 ovc. Če dodelimo ovnu večje število ovc, je vse v škodo naraščanju. Velikega pomena je čas prepuščanja. Brejost pri ovci traja 154 dni. Torej, če želimo imeti že odrasle jance v spomladanski paši, je najbolje, da se uredi prepušt meseca julija in avgusta.

Ovni se navadno prepuščajo tako, da se dodeli čredi odgovarjajoče število ovnov. Ta način pa ima dosti slabih posledic, ker se ovni borijo med seboj in tako večkrat najboljši plemenjak ne pride do veljave. Bolj pravilen in koristen je individualni sistem, to je prepuštev posamezne ovce k ovnu. Na ta način se lahko prepusti ovci najbolj odgovarjajočega ovna plemenjaka. Z individualnim sistemom uporabe dobrih plemenjakov je mogoče zboljšati pri ovcah kakovost in količino mleka in volne. Kakor v govedarstvu je tudi v ovčereji potrebno vpeljati matične knjige, t. j. popisati in voditi račune o najboljših ovnih in plemenskih ovc. Čim delj je ovca preja, tem bolj se mora varovati in boljše z njo postopati. Breji ovci ne smemo polagati pokvarjene in slabe hrane. Ne sme biti izpostavljena prevelikemu mrazu ali vročini. Vse to zelo neugodno vpliva na brejost (boleznj in povrgavanje). Breje ovce je treba oddeliti od ostalih ovc in jih boljše hraniti. Neredna in slaba hrana je vzrok slabemu naraščanju. Tudi z doječimi ovcami je treba pravilno postopati. Ovcam, ki dojijo, moramo polagati več dobre in sočne hrane.

2—3 tedne staro jagnje pričinja že jesti in piti vodo, zaradi tega moramo mladi na-

raščaj oddeliti od ostale črede in mu polagati več sočnega in dobrega sena, ovsa čiste vode.

Jagnje ne smemo puščati ves dan pri materi, ker jo nadleguje in ji čupa volno. S tem se ne kvari samo volna, nego je to obenem škodljivo zdravju jagnjeta. Za zdravje jagnjet je zelo ugodno, če jih ženejo na pašo.

PREHRANA OVAC V ZIMSKEM ČASU

V Istri je navada, da se v zimskem času od meseca novembra do maja ovce ženejo iz višinskih krajev (Postojna, Čičarija, Brkini) na pašo v primorske istrske okraje ali v Furlanijo. Če hočemo pa doma prehraniti naše črede, moramo odrasli ovci pokladati na dan 2 kg suhe krme (1 kg sena in 1 kg slame). Ovci, ki dojijo, moramo obrok hrane izboljšati. Količino sena lahko nadomestimo z repo in peso in eventualno s krompirjem.

Ovca je podvržena raznim boleznim in zato je potrebno podvzeti vse potrebne mere higienskega značaja da jo obvarjemo. Posebno skrb moramo polagati ovčjemu hlevu. Na vsako ovco se računa 0.5 — 1 kv. m površine. Pri tem moramo imeti posebne prostore za breje ovce, za bolne in za jagnjeta. Hlev mora biti dovolj visok. Prenizek hlev postane prevroč, a previsok prehladen. Oboje je ovci zelo škodljivo. Najbolj odgovarjajoča višina hlevov je 3 — 4 m. Hlev mora biti obenem zračen in svetel. Hlev tudi ne sme biti vlažen, ker so ovce v vlažnih hlevih zelo podvržene slinavki, narkleivki in drugim nalezljivim boleznim.

OVČJE PASME

Veliko važnost moramo polagati ovčji pasmi (rasi). Z namenom izboljšanja v pro-

duktivnosti volne, je Italija poskušala križati našo domačo ovco s pasmo merinos in karakul. Pri križanju pa moramo biti previdni, kajti z vpeljavo nove pasme je treba upoštevati talne in klimatske razmere in ravno zaradi teh v večini primerov neugodnih razmer je pri nas mogoče priti do izboljšanja pasme, edino le po selekciji (izberi najbolj-ših ovc in ovnov za plemo) in po zboljšanju prehrane ovc. Od ovčjih pasem, ki pridejo pri nas v poštev, je domača istrska (Čička) ovca in solčavsko-jezerska ovca.

Naša domača ovca ima vse dobre lastnosti; je odporna proti vremenskim nevspečnostim in obenem se zadovolji s pičlo hrano. Normalna ovca da dnevno ½ do ¾ litra mleka, volne pa na leto 1 do 1½ kg. Srednja teža ovce 50 do 60 kg, ovnov pa 70 do 80 kg. Doprinos v mesu 40 do 60% (odvisno od prehrane).

Z organizirano izbiro (selekcijo) najboljših plemenskih ovnov in ovc ter z melioracijo v prehrani se bo povzdignila produktivnost naše ovce v volni in mleku, tako da bo ovčjereja postala res donosen vir dohodkov našemu kmetu.

Jezerska ovčja pasma se je zelo udomačila po Sloveniji ravno zaradi svoje odpornosti proti boleznim in ker se zadovolji kakor naša istrska ovca s pičlo krmo in malo vode. Letno da ½ do 2 kg volne. Odlikuje se po svoji rodovitnosti; dvojčki in še celo trojčki niso redki. Mlečnost pa je nizka (40 do 45 litrov mleka na leto). Zaradi prerane uporabe za plemo se je ta pasma precej izčrpala. Danes dosežejo normalne ovce 55 kg, ovni pa do 80 kg. Zaradi dobrih lastnosti, kar zadeva odpornost in skromnost v prehrani, je zelo priporočljiva za naše istrske okraje.

Dr. Fran Jurišević,

Obnova v Jugoslaviji

Danes ni tovarne v Jugoslaviji, ki ne bi imela svojega proizvodnega načrta in ki si ne bi bila postavila svojih nalog v tekmovanju. Dva, trije primeri. Skopljanska tovarna tekstila »Tulbeno« je že v prvem tednu tekmovanja prekoračila proizvodne norme za 3 do 5%. V okviru tekmovanja so si postavili delavci nalogo, da povečajo proizvodnjo platna za 20% in da istočasno za četrtino zmanjšajo količino odpadkov. Dalje so izven redne proizvodnje popravili tri stroje za beljenje, ki jih že tri leta niso uporabljali. Delavci tovarne usnjenih izdelkov »Uzor« v Beogradu so n. pr. v okviru tekmovanja povsem na novo organizirali način proizvodnje in s tem dosegli povečanje za 200%. Delavci velike tovarne gume in obutve v Borovu so se zavezali, da bodo dali med prvomajskim tekmovanjem 60.000 nadur za obnovo in 15.000 delovnih ur za poljedelstvo da bodo osnovali mladinsko delavnico za vzgojo novih kvalificiranih delavcev, spremenili 3 vrste kalupov in dali 5.000 delovnih ur za izgradnjo bližnje ceste in za ureditev delavskega naselja. Tekmovanje daje dobre rezultate tudi na polju iznajdb; vsak dan poročajo jugoslovanski časopisi o tem ali onem delavcu, ki je iznašel nov, boljši postopek pri delu.

Prvomajsko tekmovanje obsega tudi urade,

kjer skušajo čim bolj izboljšati administracijo, čim bolj pospešiti hitrost poslovanja, poenostaviti in pospešiti poslovanje s strankami, zmanjšati stroške administracije, povečati pazljivost in kontrolo pri delu. In predvsem spopolniti strokovno znanje uradnikov. Trgovska podjetja, nabavne in prodajne zadruge skušajo doseči čim večje znižanje stroškov in čim večje poenostavljenje poti od proizvajalca do potrošnika. Tekmovanje železničarjev obsega predvsem čim boljše izkoriščanje vagonov, čim hitrejšje natovarjanje in iztovarjanje, odpravo zamud. Oddelki Državnega avtomobilskega prometnega podjetja tekmujejo za dosego čim manjšega števila okvar na vozilih, za čim manjšo potrošnjo materiala.

Podobne naloge za dosego čim boljše poslovanja podjetij in uradov pa še zdaleč ne obsegajo vseh nalog, ki si jih postavljamo v prvomajskem tekmovanju, ki obsega še vrsto drugih ciljev, ki imajo namen zboljšati gospodarsko in kulturno stanje ljudskih množic. Sem spada čuvanje imovine podjetij, preprečevanje nemarnosti, kraj in sabotaže, preprečevanje tihotapljenja in črne borze. Sem spada organiziranje čistoče in higiene v podjetjih, spada prosvetno delo.

Povsod po tovarnah, uradih, vaseh, so razni prosvetni tečaji, v katerih sodelujejo več

ali manj vsi. Ti tečaji obsegajo strokovni pouk in strokovno izpopolnjevanje ter splošno izobrazbo — od analfabetskih tečajev (v stari Jugoslaviji je bilo v južnih pokrajinah nad polovico prebivalstva nepismenega) do tečajev, v katerih si skušajo udeleženci pridobiti poznavanje velikih problemov današnjega časa.

In tekmovanje obsega povsod še eno važno področje, na katerem naj pomaga zboljšati življenjske pogoje delovnih množic, zlasti onih v mestih — obsega

organiziranje nabavljajnih zadrug in menz.

Vojno opustošenje je zapustilo pomanjkanje, ki je najboljše podlaga za špekulacijo. Zgoraj smo omenili, da je okupator med vojno uničil trgovino. Velik del trgovin (med drugimi vse židovske) so okupatorji zaplenili. Znaten del trgovine v stari Jugoslaviji je bil v rokah nemškega kapitala ali domačih Švabov, ki so ob koncu vojne zbežali in zapustili prazne trgovine. Ostali trgovci (razen onih, ki so sodelovali z okupatorjem ali so se bavili s črno borzo) so bili brez zalog. Ljudska oblast ob osvoboditvi ni mogla odpreti proste poti špekulaciji, ki bi izkoriščala pomanjkanje na račun ljudskih množic. Ljudska oblast je takoj po osvoboditvi hitro organizirala najuspešnejše sredstvo proti špekulaciji — velik državni razdelilni aparat, ki je vzel v letrgovino z najvažnejšimi življenjskimi in gospodarskimi potrebščinami v svoje roke. Ljudske množice pa so takoj po osvoboditvi pristopile k snovanju zadrug; v mestih so se snovale delavsko-nameščenske nabavljajne zadruge, v vaseh kmečke nabavljajne in prodajne zadruge. Uspeh tega državnega in zadružnega razdelilnega aparata je edinstven, čeprav je bil ta aparat ustvarjen na hitro, brez potrebnih materialnih sredstev, brez zadostnega strokovnega osebja. Dočim po vsej Evropi naraščajo cene, je bil lanske jesen vsak porast cen ustavljen, nekatere cene so celo padle. Ta zmaga pa je bila mogoča samo zato, ker je državna in zadružna trgovina orodje ljudstva — ljudstvo jo je osnovalo. Ljudstvo ji pomaga s prostovoljnimi delom, ljudstvo jo nadzira in izpopolnjuje. Vsak pojav malomarnosti, peneverbe ali sabotaže se kaznuje hitro in odločno, tako da črne borze danes v Jugoslaviji skoro ni.

Nova Jugoslavija pa ni vzpodbudila samo nabavljajnih zadrug. Povsod se snujejo tudi

proizvajalne zadruge

obrtnikov — čevljarke, mizarke, krojaške, ki jih pred vojno v Jugoslaviji ni bilo. Tudi kmečke proizvodne zadruge so bile pred vojno redke, v novi Jugoslaviji pa

Nadaljevanje na 7. str.

Zdravnik svetuje

O vnetju slepiča

Bilo je prav v začetku mojega službovanja v kirurškem oddelku, ko me je pozno v noči zbudila bolničarka in me poklicala v operacijsko sobo; to ni bilo sicer nič posebnega, nič nenavadnega, kajti vsako noč smo operirali. Kar pa se mi je vtisnilo v tisti noči za vedno v spomin, je tragična slika obupa matere, ki sluti, da je kriva s svojim nepravilnim, četudi nezavednim ravnanjem, smrtno nevarnosti, v kateri se nahaja njen sin.

Pred operacijsko sobo sem našel preprosto ženo z oblikanim obrazom; povedala mi je, da je sinčka močno bolel trebuh in da mu je vsilila, prepričana, da ga ozdravi precejšnje količino ricinovega olja. Čez nekaj časa so bolečine postale neznošne, sinko je začel bljuvati, nastala je vročica. Ustrašila se je in poklicala zdravnika, ki je takoj ugotovil, da je potrebna nujna operacija, ker iz akutnega vnetja slepiča — ali appendicis acuta, je nastalo že akutno vnetje trebušne mrene — peritonitis.

Ko smo operirali fantiča, sem mislil na njegovo mater; povedali so ji v bolnici, da je krivda nevarnega sinovega stanja ricinovo olje. Vedela je, da je vsega, četudi ne hote sama kriva. Trpel sem zanj tudi po operaciji v dnevih, ko se je deček boril proti smrti: vedel sem, da bo mati vrgla vso krivdo nase, če ne ozdravi.

Si ti, mati, res kriva? Ne, krive so socialne razmere, v katerih ti živiš. Premalo ali nič so te izobrazili, še sanjalo se ti ni, da je ricinovo olje ali sploh vsako energično odvajalno (purgativno) sredstvo tako nevarno orodje; čula si morda o slepiču nekdanj samo omeniti pri sosedu, a bržkone si se nasmešila tedaj in rekla, da na bolezen reveži nimajo časa niti misliti. Nihče ti ne more zameriti tvojega napačnega ravnanja, saj bi moral biti higiensko — zdravstveni pouk ljudstva prva skrb oblasti.

A vendar, kaj je pravzaprav ta slepič? Kako to, da naš stari oče o njem nič ne ve in ponosno pravi: »Mi slepiča sploh poznali nismo, sedaj ga pa da vsake drugo dekle odrezati, to so postali ljudje za nič.« A te izjave niso nič kaj točne; resnica je le drugačnja. Človek, rojen leta 1850, je pri svojem rojstvu lahko računal na 35 let življenja, danes pa lahko računamo, da bo novorojenček živel svojih 55 let; To seveda ne pomeni, da se je podaljšalo naše življenje, temveč da se je splošno zdravstveno stanje zboljšalo, da se človek bori proti boleznem z močnejšim orodjem kot v prejšnjem stoletju.

In najbolje se boš bojeval proti sovražniku, če sovražnika prav dobro poznaš. Tako je z boleznijo, kateri pravimo »appendicitis« ali vnetje slepiča; okoli pol stoletja šele poznajo zdravniki to bolezen, znajo kako se pojavi in kako jo je treba zdraviti. Slučaji vnetja slepiča torej ne rastejo po številu, ampak današnji zdravnik jih laže in bolje spoznava.

Slepič se nahaja na dnu slepega črevesa in tvori nekak njegov zelo zožen podaljšek, ima obliko ozke cevke, po navadi 4-5 cm dolge, doseže pa izjemoma tudi dolžino 35 cm. Premer slepiča znaša včasih nekaj milimetrov, včasih pa kar 1-2 cm, tako da je videti kot debel palec.

Med duplinama slepega črevesa in slepiča ni fiziološko nobene pregrade; zgodi se pa včasih, da se prehod zamaši. Tako se pri operaciji napr. večkrat najde v prvem delu slepiča strjeno blato, gliste ali majhne sadne koščice. Ti predmeti pripomorejo, da se bolezenske klice ali bacili v tej duplini pomnože in povzročijo vnetje, v začetku samo sluznice, pozneje vsega slepega tkiva. Vnetje dobi tako akuten kakor kroničen značaj. Najbolj nevarno je seveda akutno vnetje, ki povzroča gnojenje slepične stene, zaradi česar se stena pretrga. Gnoj in blato se razlije v trebušno duplino, kar povzroči, da se vname še trebušna mrena — peritonitis, — kar konča ponavadi s smrtjo.

Akutno vnetje slepiča se pojavi navadno z močno bolečino v desnem spodnjem delu trebuha, skoro vedno spremlja bljuvanje; vročina doseže 38-39 stopinj. Puls navadno prekorači 100 utripov na minuto. Ko zdravnik tiplje v spodnjih trebušnih predelih povzroča bolniku velike bolečine in čuti pod roko, da je mišičevje v tem delu močno napeto; s tem se naše telo avtomatično brani proti bolečini.

Najboljša terapija je takojšnja operacija s katero bomo za vedno odstranili ta tako nevarni organ, ki v človeškem organizmu praktično nima več nobene funkcije.

Akutno vnetje slepiča se lahko razvije v kronično; in kronično vnetje slepiča predstavlja večno nevarnost in poleg tega nas trajno nadleguje. Bolečine so včasih neznošne, ovira nam prebavo in je mnogokrat vzrok hudih želodčnih bolečin. Pogostoma se pojavlja bljuvanje in zaprtje je skoro vedno zvest spremljevalec te bolezni.

Mnogokrat se je pripetilo, da je kirurg

Za naše žene

Navodila za pripravljanje kašic

Kašice pripravljamo iz pšeničnega, rženege, ječmenovega, ovsenege, kašinega in riževega zdroba. Vse te zdrobe si lahko same pripravimo doma. Pšenico, riž in kašo dobro segrejemo (ali oparimo) ter jo zmeljemo v čistem kavinem mlinčku, seveda vsako posebej. Rž, ječmen in oves imajo trde zunanje luskine, ki jih je treba prej odstraniti v stopi ali molarju in šele potem zmleti. Na zrnu sme ostati samo notranja obloga. Posebno dobro kašico pripravimo iz pololuščenega riža. Dobimo ga v luščilnicah riža. Koruzno moko uporabljamo tako, kakršna je. Vse te različne kašice denemo v kozarec, zamašimo in prilepimo nanje etikete z napisom kakšne vrste kašice je v njih. Čim več različnih kašic pripravimo, tem manjša mora biti količina, vsega največ za en mesec naprej. Zlasti kaša izloča olje, ki neprijetno diši, če je stara. Torej od vsake kašice največ po eno osminko litra.

PRIPRAVE KASICE:

V ponvico damo 2 jedilni žlici kašinega zdroba, ki ga lahko prepražimo. Nato dolijemo vode ali mleka; dodamo malo soli, premešamo in pokrijemo, da se skuha do konca. Ko imamo kašico že na krožniku, ji dodamo košček surovega masla, potresemo s sladkorjem in dolijemo od strani mrzlega sladkega mleka; ne zmešamo, ampak zajemamo kašico z mlekom in hranimo otroka. Otroci imajo takšne kašice izredno radi, posebno, če je ne dobijo prevelike količine. Kašice lahko zajmemo z mlekom in jim, ko jih že odstavimo od ognja primešamo polovico jajčka. Če je otrok zaprt, mu zrežemo v kašico suhe smokve, lahko tudi rozine. In če imamo tako pripravljenih 6 raznih kašic, ki jih dobi otrok po 2 na dan, dobi otrok enako kašico šele vsak 3. dan.

pred operacijo misli da povzroča bolniku bolečine želodčni čir, pa je med operacijo ugotovil, da je bil vzrok tako velikih muk le vneti slepič.

Vsak dan, v vsaki bolnici operirajo slepiče; operacija je postala tako enostavna, da lahko rečemo, da ji skoro nihče ne podleže, seveda če je pravočasna. Rad bi zaključil ta članek s svarilom: ne podcenjujmo trebušnih bolečin in ne ukrepajmo ničesar brez zdravnikovega nasveta, posebno pa je treba odstraniti iz svoje domače lekarnice drastična odvajalna sredstva, kakor na pr. ricinovo olje, ker to, kar je v izvežbanih rokah dragoceno zdravilo, postane lahko v nepredvidnih rokah nevarno orodje, ki privede včasih do smrtno nevarnosti.

Dr. Štrukelj Slavko.

družin živino. Delavci kolhozniki in intelektualci Sovjetske zveze ustanavljajo na svojo lastno pobudo fonde za pomoč družinam vojakov.

V treh letih obstoja direktije za materialno in socialno pomoč družinam vojakov so družine vojakov prejele iz teh fondov 38 milijonov pudov živil in 27 milijonov parov obleke in obutve v obliki naknadne pomoči.

Sovjetska letalca dosegla mejo stratosfere

21. februarja sta znana letalca P. F. Polosuhin in Golishev opravila višinski let na substratostatu s prostornino 2700 m³. To je prvi povojni znanstveni let do meje stratosfere.

Priprave za polet so se začele že pred sončnim vzhodom. Ob 10. jutraj se je substratostat dvignil z vletišča. V odprti gondoli substratostata je bila nameščena znanstvena aparatura, ki jo je bil pripravil inštitut Akad. znanosti ZSSR in moskovsko državno vseučilišče »Lomonosov«. V gondoli je bila tudi oddajno-sprejemna radijska postaja. Ob 11. uri 23 minut sta pilot substratostata Polosuhin in znanstveni opazovalec Golishev zavzela svoja mesta v gondoli. Po kratkem času je bil substratostat »ZSSR št. 79« že nad zemljo in se je v vetru kmalu izpustil izpred oči v severovzhodni smeri.

Tako, po vzletu je bila vzpostavljena radijska zveza z njegovo posadko. Ob 11.53 uri sta letalca javila: Smo v višini 5700 metrov. Temperatura zraka je 39° pod ničlo. Ob 12.18 je Polosuhin sporočil, da sta dosegla višino 10.400 m in da so se začela prva znanstvena raziskovanja. Na višini 10.400 m je substratostat »ZSSR št. 79« ostal več ko 20 minut. Posadka je v celoti izpolnila postavljeno nalogo. V višini 10.400 metrov je znašala temperatura 48° pod ničlo in istočasno je termometer kazal na zemlji 10° pod ničlo. Ob 15.15 uri sta se letalca Polosuhin in Golishev spustila 200 km vstran od vletišča v rajonu mesta Suzdali. Polet je trajal 3.38 ure (Tass).

125 let od ekspedicije v južni polarni pas

Zemljepisno društvo ZSSR je proslavilo 125. obletnico dne, ko so ruski mornarji odkrili ozemlja v južnem polarnem pasu.

Pogumni ruski mornarji so l. 1819. prodrli na malih jadrnicah v južne polarne vode, do katerih tedaj še niso prodrli drugi raziskovalci in še dolgo potem ne. Ruski zemljepisci so napredujoč skozi meglo in skozi plavajoče kose ledu in strašne burje, raziskali velika področja južnega ledenega oceana.

Sedemkrat so prekoračili polarni krog južnega pola in dospeli do 67° zemljepisne širine na južnem polu. Ta ekspedicija je odkrila 22. januarja 1821. otok, ki ga je imenovala »Otok Petra Velikega«, čez nekaj dni pa do tedaj neznan obalo, ki so jo imenovali »Obala Aleksandra I.«.

Ruskima mornarjema Lazarevu in Belling Hausu gre čast, da sta prva odkrila Antarktiko. Ekspedicija, ki se je mudila v vodah južnega pola več ko dve leti, je odkrila še mnogo drugega, kar ima še danes velik pomen za znanstvene izsledke. Med drugim so odkrili 29 otokov v raznih delih Pacifika.

Žene,

dopisujte v Ljudski tednik

Obnova v Jugoslaviji

Nadaljevanje s 6. strani

so se že v prvem letu svobode silno razmahnile. To so kmečke strojne zadrage, kletarske zadrage, zadrage za predelavo sadja, živinorejske zadrage raznih oblik n. pr. rodovniške zadrage za kontrolo pasem, za skupno pridelovanje krme, zadrage za skupno rejo živine, zadrage za skupno obdelovanje zemlje, zadrage za pogozdovanje. V zvezi s kmečkimi prodajnimi zadrugami pomenijo te zadrage, da se je jugoslovansko kmetijstvo osvobodilo okov kapitalističnega trga, ki so ga oklepali pred vojno. Zadrage so glavna organizacija, s katerimi ne bo jugoslovansko kmetijstvo doseglo svojo obnovo v stari, predvojni obliki, temveč v novi, naprednejši obliki, kjer bodo tudi jugoslovanski kmetje uporabljali stroje, izbrano seme, redili boljše pasme živine, uvedli nove kulture.

Čistimo jezik

IX

Nekje sem našel: *S predstojecim se potrjuje, da je predloženi odlok pravilno izdan in razglašen.* Ta predstojeci je spis. Če vprašate, zakaj predstojeci, ne najdete odgovora, saj spis ne stoji pred vami, kvečjemu leži. Sestavljena predstojeci ni dobra, ker slovensko rečemo lahko le spredaj stojeci ali spredaj ležeči. Zakaj torej predstojeci, predložeci? Ker je to ponesrečen prevod nemškega *vorstehend, vortiegend*. Torej spet suženjsko spoštovanje do tujege! Naši nekdanji kancelisti so hlapčevsko sklanjali hrbte pred tujimi gospodarji in njihovo uradno modrostjo. Omenam pa naj še, da tako oblike — stojeci, ležeči, viseči, itd. niso posebno hvaležne v našem jeziku in je boljše, če jih ne gojimo. Govorimo naravno in ne delajmo jeziku sile!

Cvetka, ki jo je pri nas zasadi sv. Birokracij, je tudi naslednja: Obračam se na *zgornji naslov*, da bi mi dovolil podporo. Če je v naslovu ime društva, odbora ali je to urad, potem bo društvo, odbor ali urad odločil o podpori, nikdar pa ne naslov. V takem obračanju ni torej nikakršne logike. Poleg tega je odveč beseda *zgornji*. Včasih smo bili res vedno spodaj. Odtod menda tudi naše neprestano ponižno razlikovanje med *zgornjim* in *spodnjim*. Mislim, da je dandanes že čas, da se otresemo take hlapčevske miselnosti.

čevske miselnosti.

Sv. Birokracij je zmožen tudi bolj zamotan stvari: *Prosim zgoraj nastavljeni odbor dovoljenja, da vzamem denar.* To je kar slovesno! Če rečete enostavno: Prosim odbor dovoljenja, da vzamem denar, boste povedali dovolj, le da se bo bolje razumelo, kakor pa če razlagate, ali je odbor nastavljen zgoraj ali spodaj.

Povedati pa je treba, da naš kmečki človek ne pozna nikakega: z ozirom na to, tozadevno, topogledno, predstojeci, predložeci in kar je še podobnih spačk, zato pa več ne razume, kadar čuje ali bere tako visoko slovenščino.

Se nekaj malenkosti: pri nas se vedno *ustavljamo* to in ono, sezname, blago, živeti itd... Pravilno: pošljamo. Prav tako pišemo: *sem zamogel*. Zgrešeno! Glagol *morem* nima oblike *zamorem*, ker je pomen besede zamoči drugačen: zabogateči. Vsakdo ima jezikovni čut, ki je pri tem boljše, pri onem slabše razviti. Ravnajmo se po njem in ne posnemajmo, če srečamo kje kaj nenavadno zapisanega. To je v bistvu isto kot hlastanje po modnih neumnostih. Držimo se pravila, da je najlepše, kar je preprosto in naravno. To pravilo velja tudi za govor.

Jože Pahor.

Zavojevano ozračje

Otroci se igrajo pred niso. Par paglavcev obdeluje na tla po nožem, ki bi bolj zaslužil ime žage. Kaj izdelujejo, se ne da dognati. Na bližnjem napajališču je zopet druga skupina, ki se ukvarja danes z mornarico. Otroci so iztaknili kje nekaj prezrelih kumar. Takoj so jih izrabili sebi v zabavo. Razpolovili so jih, odstranili notranjo vsebino, vtaknili na sredjo ped dolgo vejo, nasadili nanjo kos papirja in — ladja je bila zgrajena.

Kar se začuje šumenje po zraku. Nož žaga je ustavil svoje delovanje, ladje na napajališču so obstale, kajti pogumni mornarji-otroci so prenehali pihati v razpeta jadra. Vsi so strmeli v zrak, kjer se je bilo pojavilo letalo. Glej ga, glej ga! je vzkliknil eden in 12, 15 kazalec se je dvignilo v zrak, zasledujoč smer letala, ki je bilo sicer videti majhno ko komar, a je bilo zato tembolj glasno. Letalo je brnelo dalje in se kmalu izgubilo v meglo. Otroci so se zopet vrnili na svoja mesta. To jim je bil postranski dogodek. O njem niso izgubljali nobene besede več.

Kdo bi si bil mislil kaj podobnega pred 30, 40 leti? Letalo, ki se je zdelo najdrzovitejšim izumiteljem neizpeljivo, je postalo nekaj navadnega, nekaj tako vsakdanjega, da niti otroka ne spravi več iz ravnovesja.

Letanje po zraku se je pojavilo pri človeštvu najprej v tihih, neizvedljivih željah, pozneje v pravih, kasneje v poizkusih in dandanes imamo resničnost. Da se je od nekdanjega želja plavati po zraku, nam najbolj dokazuje pravljica o Dedalu in Ikaru in bo morda marsikoga zanimalo, ako pravljico na tem mestu ponovimo.

Na Grškem je živel umetnik Dedal, ki je bil tako umen in iznajdljiv, da se ni mogel z njim nihče meriti. Seveda je imel mnogo učencev. Ki so med svetom širili njegove umotvore. Eden med temi, prav njegov nečak Talos, je bil tako bistroumen, da se ga je zbal celo mojster Dedal, češ, ta me bo nekoč še prekosil. Zato je tega učenca in bližnjega sorodnika pahnul z atenskega gradu Akropole, da se je ubil. Radi tega hudodelstva je bil Dedal pregnan na otok Kreto, kjer so ga na ukaz tamkajšnjega kralja Minosa zaprli v labirint, blodnjak, zgradbo, tako umetno zgrajeno, da iz nje ni bilo najti več izhoda. Načrt za to stavbo je bil izdelal Dedal sam, a po pogovoru: »Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade« je tudi njegova doletela nemilostna usoda in z njim vred njegovega sina Ikaru. Razen tega je bil labirint tako zastražen, da ni bilo nikake rešitve. Dedal je to dobro vedel, a kot iznajdljiva glava si je mislil: Kralj Minos ima sicer neomejeno oblast, ki mi za brani izstop iz labirinta, tudi če bi našel izhod, zabranjuje mi rešitev po suhem

in po morju, ostane mi torej edino le še — zračna pot.

Mislil je in razmišljal dan in noč in slednjič ukazal sinu Ikaru, naj skrbno pobira in spravlja vsa peresa, ki so bila odletela mimoletnim pticem. Tudi sam jih je nabiral in hranil. Ko se je bila zaloga zvrhala, se je lotil z vso previdnostjo novega dela. Z voskom in divjim lepljivim lanom je pritrjal pero k peresu, peresce k peresu, posnemal peroti jastrebov in sokolov in napravil po večletnem delu štiri perutnice. Dve perutnici je pritržil na ramena sinu Ikaru in ga učil, kako mora mahati z rokama in kako mora posnemati ptičji polet. Ostali dve si je pa pritržil na lastni hrbet. Naročil je sinu, naj se med poletom ne približa preveč zemlji, kjer bi zračni tlak škodil preprosti sestavi perutnic, a naj se tudi ne dvigne previsoko v zrak, kjer bi utegnila sončna gorkota raztopiti vosk, ki je držal posamezna peresa skupaj. In odletela sta, oponašaje ptičje letanje, v zrak in zapustila svojo ječo, blodnjak, po edini poti, ki jima je bila še ostala — po zraku.

Kmalu nato sta že letela daleč nad Sredozemskim morjem in kmalu bi imela dospeti na dom. Toda Ikar je pozabil na nauke očeta Dedala. Iz gole objestnosti je letel vedno više in više, oddaljeval se od očeta, sonce je začelo vplivati na vosk, vosk se je polagoma raztapljal, posamezna peresa so začela izpadati in Ikar je strbunknil v morje in tu žalostno poginil. Po njem je dobil jugovzhodni del Egejskega morja, nasproti Joniji in Ikariji, ime: Ikarsko morje.

Taka pripovedka, Morda je Dedal res živel, saj mu nekateri pripisujejo izum sekire, žage, svedra in celo gibajočih se človeških postav, a čas je preoddaljen, da bi se dalo ugotoviti, koliko je na tem resnice. Pripovedka nam pa nudi dokaz, da je človeštvo od nekdanjega zavidala ptičje in hrepenelo po obvladanju ozračja. A kar je bila nekdanja pravljica in skromna želja, to je dandanes resničnost. Dvajseto stoletje pač ve, da se s posnemanjem ptičjega poleta ne da obvladati zrak, a želja je bila mati volji, volja mati poizkusov in od poskusov smo prišli do stvarnosti. Pravljica o Dedalu in Ikaru ostane vedno lepa, medtem ko imamo danes že uresničitev: De Pinedo, Nobile, Bird, Lindberg in nešteto drugih.

Kmalu pride čas, ko se bodo otroci mirno dalje igrali pri mlakuži, ne bo jih več vznemirjalo mimoletno letalo, nihče ne bo več dvignil glava. Le če bo nekoj ko strela hitro švignilo po zraku, bo morda dvignil delavec na polju glavo in si zamisljal: »Čas bo h kosil! Ob 12. uri švigne tod mimo raketa, ki prenaša pošto iz Evrope v Ameriko.«

Raziskovanje Arktika

V Rusiji so začeli načrtno raziskovati Arktik v času Petra Velikega. Ena izmed tedanjih odprav je prva izdelala zemljevide severnih obal Evrope in Azije, proučila Ohotsko morje, Kamčatko, Sibirijo itd.

Po smrti Petra Velikega niso ruski vladarji ničesar storili za raziskovanje Arktika. Za vse, kar so v tistem času dosegli, se je treba zahvaliti posameznim raziskovalcem.

Šele pri ustanovitvi sovjetske oblasti v Rusiji je postalo delo za znanstveno raziskovanje Arktika državna stvar. Sovjetska veda o Arktiku je dosegla važne uspehe. V zadnjih 25 letih je zavezod za znanstvena raziskovanja Arktika organiziral nad 250 raznih odprav. Raziskovanj se je udeleževalo nad 50 parnikov z majhnimi motornimi ladjami in jadricami, vmes pa so bili tudi veliki ledolomilci. Delo teh odprav je seveda v mnogočem spremenilo zemljevid Arktika. Odkrili so mnogo novih otokov, med njimi otoke Boljševik, Oktobrska revolucija, Komsomolec, Pionir Šmit, Sjedov, Usarkov. Odkrili so tudi nove morske ožine in nove fjorde.

Na zemljevidu sovjetskega Arktika se je pojavilo več kot sto novih imen. Pred oktobrsko revolucijo je delovalo samo šest hidrometeoroloških postaj v arktični obali od Nove Zemlje do Beringove morske ožine. Sedaj opravlja znanstvena raziskovanja na

Arktiku 77 postaj. Šest polarnih magnet-skih opazovalnic, ki so na najsevernejši točki sveta, so zgradili v času sovjetske oblasti.

Velik uspeh so dosegli pri proučevanju magnetičnega polja na Arktiku. V prvih letih sovjetskih znanstvenih raziskovanj Arktika so posvetili posebno pozornost geološkim raziskovanjem.

Odprave zavoda za proučevanje Arktika so našle zelo bogata ležišča apatita. Zavodovi geologi so odkrili premog v oblasti Pečore in različne druge rude v arktičnih predelih Urala.

Zavodova biološka raziskovanja so zelo važna za razvoj lova, ribolova in trgovine s krznom.

Posebno pozornost je zavod posvetil gibanju ledu v arktičnih morjih. Ker so redno opazovali gibanje ledu, so bili ustvarjeni temelji nauka za uspešen razvoj plovbe v Severnem morju. Plovba na Arktiku se bolj in bolj razvija zaradi uporabe ledolomilcev, izvidniških poletov in proučevanja hidrometeoroloških postaj. Med vojno je bila pot po Severnem morju ena izmed poglavitnih morskih poti.

Arktično letalstvo je poleg tega tudi zelo pomembno za znanstveno proučevanje Arktika. Opazovanja premične postaje »Severnij pol« z Ivanom Papaninom na čelu je nadaljevala odprava, ki je bila na ledolomilcu »Sjedov«, za njo pa letalska odprava na letalu »169«.

Zmagoslavni konec vojne je ustvaril zelo ugodne pogoje za nadaljnji uspešni razvoj raziskovanj v Arktiku.

Te dni bo posebno znanstveno zasedanje, na katerem bodo podali 40 poročil o zadnjih uspehih sovjetske arktične znanosti. Prof. Okladnikov bo poročal o ruskih arktičnih odpravah v XVII. stoletju, profesor Vangogejm o dolgoročnem vremenskem napovedovanju v Arktiku, prof. Berezkin pa o tokovih v polarnem morju. Sodelavec zavoda Ostrekin si je izbral za snov »Poročilo o drugem magnetnem polju v severozapadnem področju«. Zavod bo izdal za obletnico knjigo, ki bodo v njej navedeni uspehi njegovega 25letnega delovanja.

Slavnostnega zasedanja se bodo udeležili znanstveniki iz Moskve, Kijeva, Sverdlovski in iz drugih sovjetskih mest.

PRAZNIK MLADOSTI

Film »Praznik mladosti« prikazuje telesnovzgojno parado v Moskvi. Mladina iz vseh držav Sovjetske zveze je prišla, da pokaže pred svojim voditeljem in učiteljem, generalisimom Stalinom in pred tujezemskimi predstavniki bogastvo in razgibanost svoje mladosti, vso živo pisarnost svojih noš.

Rdeči trg je eno samo živo valovanje teles, zdaj bleščecih se v soncu, zdaj v pisani noši deklet iz Kirgizije, športnikov slavnega kluba »Dinamo« iz Moskve, zdaj je trg spet zalit z množico mladincev Leningrada, ki izvajajo čudovite vaje, zdaj se vsuje na trg množica telovadcev, ki s svojim gibanjem prevzamejo gledalca in ne več, kje bi ustavil pogled.

Dovršeno izvajanje in čudovita organizacija množic so izraz močno utripajočega življenja sovjetskih ljudi. Ob teh nastopih je moči morda na najsugestivnejši način dojeti ogromno življenjsko moč ljudstva Sovjetske zveze, ti nastopi so nazoren izraz ideje Lenina in Stalina, ki sta vodila in pokazala pot v novo življenje. Na čudovito pisanost in razgibanost dobrohotno gleda sam učitelj in voditelj Stalin, ki je po poti Lenina dvigal Sovjetsko državo, jo vodil v sveti domovinski vojni in z zmago odprl široko pot razvoja in rasti mladega rodu.

36 tisoč mladincev z žarečimi lici in s svežo močjo svojih gibov izraža Stalinu svojo hvaležnost in spoštovanje — v imenu vse mladine in vseh narodov Sovjetske zveze.

Mladost pa kaže bodočnost: z junaškimi žrtvami smo zmagali — z junaškim in vztrajnim delom bomo zmagovali da bo življenje jutrišnjega dne svetlo, polno sonca za nas in za rodove, kot je polna sonca naša mladost.

Film »Praznik mladosti« je posnet v naravnih barvah in sodi med najlepše izdelke sovjetske filmske proizvodnje.

Te dni ga bodo vrteli v raznih krajih cone B. Ne zamudite te prilike.

PENICILIN čudodelna plesen

Penicilin, o katerem danes toliko slišimo, je moderno zdravilo, ki ga je prinesla minula vojna. Ravno strahote vojne z vsemi posledicami so bile tiste, ki so znanstvenike napotile k temu, da so poiskali učinkovito sredstvo za reševanje človeških življenj. Posrečilo se jim je odkriti zdravilo, ki se je izkazalo kot najbolj učinkovito in naravnost odrešilo zoper krvo zastrupljenje in sploh zoper vse infekcije.

To čudodelno zdravilo je penicilin, ki je pravzaprav kemikalija, ki nastane v prav majhnih količinah, kadar se razvija plesen na kruhu ali na siru. Njega kemični sestav še ni znan in ga zato tudi ni mogoče še proizvajati na sintetičen način. Toda znanstveniki upajo, da bodo tudi to vprašanje kmalu rešili in bo potem proizvodnja tega zdravila možna v najširšem obsegu in najceneje.

Kot večina pridobitev je bil tudi penicilin odkrit po naključju v nekem laboratoriju v Angliji, kjer so opazili, da so kulture bacilov preko noči poginile zaradi učinkovanja neke plesni. Raziskavanja, ki so se nadaljevala, so rodila novo čudodelno zdravilo.

Penicilin se uporablja zoper vsa zastrupljenja, pa tudi zoper opekline in spolne bolezni. Izkazalo se je, da je njegova vrednost mnogo večja kot drugih sulfamidnih preparatov, ki so jih dosedaj uporabljali v podobnih primerih. Skratka, penicilin res lahko smatramo za čudodelno zdravilo.

Odgovornja dr. MIRKO KORŠIČ —
Založba Primorskega dnevnika, Trst.

RadioNET

Slovenska poročila vsak dan ob 7.15, 12.45, 20.00, 23.10 — Objava sporreda ob 7.10

NEDELJA 14. IV. — 12.45 Verski govor — 12.30 Kmetijsko predavanje — 15.20 Otroška ura — 19.00 Violinski koncert prof. Karla Sancina — 19.20 Predavanje o telesni vzgoji — 19.30 Slovenska folklorna glasba na ploščah.

PONDELJEK 15. IV. — 12.30 Poljudno znanstveno predavanje — 19.00 Zenska ura — 19.20 Češka plesna glasba — 19.30 XXII. Ljudska glasbena ura: Ruska glasba (nadaljevanje).

TOREK 16. IV. — 12.30 Predavanje o prosveti — 19.00 Mladinska ura — 19.20 Obvestila svojcem — 19.30 Violinski koncert izvajalca Viher Miran.

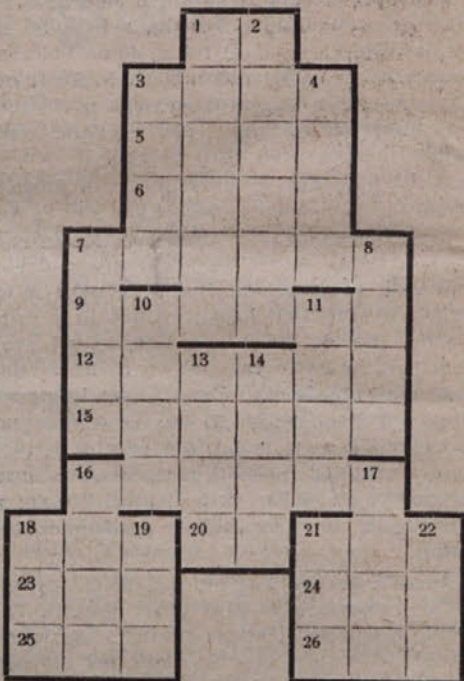
SREDA 17. IV. — 12.30 Zdravniško predavanje — 19.00 Oddaja odreda Jugoslovanske Armade — 19.30 Werner: Življenje je en sam privid (igra v treh dejanjih).

CETRTEK 18. IV. — 12.30 Predavanje o tisku — 19.00 Klavirski koncert prof. Mirce Sancin — 19.15 Jože Pahor: slovenščina za Slovence — 19.30 Pester koncertni spored (plošče).

PETEK 19. IV. — 12.30 Pottični komentar — 19.00 Komorni zbor pod vodstvom dirigenta Ubaldia Vrabca poje žalostinke — 19.30 Obvestila svojcem — 19.45 Beethovne skladbe (plošče).

SOBOTA 20. IV. — 12.30 Predavanje o raznih tekočih vprašanjih — 19.00 Simfonična glasba na ploščah — 19.15 Predavanje: Letošnja Velika noč — 19.30 Oddaja za konec tedna: Izlet po Primorski.

Križanka št. 10

Vodoravno: 1. del voza, 3. krogla, 5. kemična prvina, 6. odtok Ladoškega jezera, 7. šahovska poteza, 9. pristoj, 12. mesto v Palestini, 15. rastlina, 16. vrsta izstelka, 18. ptica, 20. igralna karta, 21. žensko ime, 23. pritok Volge, 24. povodna žival, 25. lošč, 26. glas.

Navpično: 1. oprava, 2. besednjak, 3. odprtina v steni, 4. mesto v Evropi, 7. drugoverci pod turškim gospodstvom, 8. gora v Grčiji, 10. oblika tekočine, 11. kamen, 13. kraj na Dolenjskem, 14. žensko ime, 16. ud, 17. vrsta jamstva, 18. nogometni izraz, 19. ribiška priprava, 21. stetje let, 22. dejanje.

RESITEV KRIŽANKE ST. 9

Vodoravno: 1. Bazovica, 7. denar, 8. rs, 10. reven, 12. kot, 14. Tito, 15. Odre, 17. tir, 18. vredni, 20. Labin, 21. ka, 22. in, 23. lov, 24. EAM, 26. bor, 27. Koper, 29. Spa, 31. noma, 32. tema, 34. vie, 35. okoli, 37. no, 38. Kontovel.

Navpično: 1. Barkovlje, 2. zd, 3. oer, 4. vnet, 5. javiti, 6. oret, 9. sodra, 11. norčav, 13. trehim, 16. edin, 19. n. n., 21. korenine, 23. lopov, 25. Alpeko, 26. bon, 28. Rocol, 29. stok, 30. Amon, 33. alt, 36. lo.

POSETNICA

J. VELČAR

Ugotovi poklic tega moža!